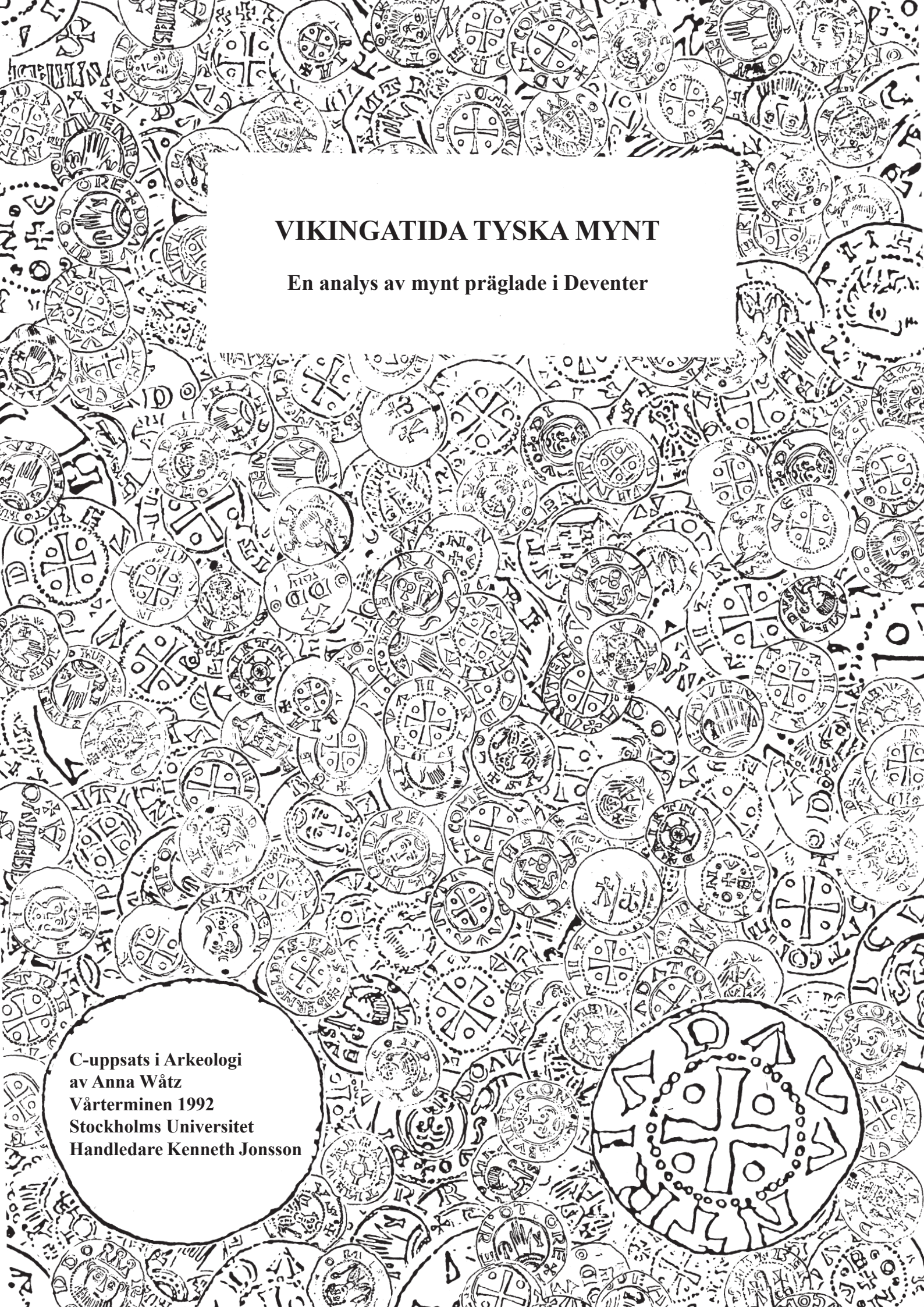

VIKINGATIDA TYSKA MYNT

En analys av mynt präglade i Deventer

C-uppsats i Arkeologi
av Anna Wätz
Vårterminen 1992
Stockholms Universitet
Handledare Kenneth Jonsson

ABSTRACT

This essay deals with coins struck at Deventer in Germany during the Viking Age and imported to Sweden.

Based on the t.p.q. of Swedish Viking-Age hoards including coins of Deventer, I have been able to establish a chronology for these coins which in many cases do not agree with traditional datings. In the future when more mints have been investigated in the same way, it will be possible to get more precise datings for the finds.

I also try to find out how the contacts between Deventer and Sweden developed with time principally by looking at the number of imported coins of each type.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INTRODUKTION	2
1.1	Inledning	2
1.2	Historik	2
1.2.1	Importen	2
1.2.2	England	2
1.2.3	Tyskland	3
1.2.4	Norden	3
1.3	Forskningsöversikt	3
1.4	Syfte	3
1.5	Frågeställningar	4
1.6	Definitioner	4
1.7	Metod och teori	4
2	MATERIALPRESENTATION	5
2.1	Material och avgränsning	5
2.2	Förklaringar	5
3	ANALYS	6
3.1	Kunglig/kejsarlig myntning, 983-1046	6
3.1.1	Otto III	6
3.1.2	Heinrich II	8
3.1.3	Konrad II	9
3.1.4	Heinrich III	10
3.2	Biskoplig myntning, 1046-1138	10
3.2.1	Biskop Bernold	10
3.2.2	Biskop Wilhelm I	12
3.2.3	Biskop Konrad	13
3.2.4	Biskop Burghard	15
3.2.5	Biskop Godbald	16
3.2.6	Biskop Andreas	16
3.3	Övrig myntning	17
3.3.1	Gevinnan Adela	17
3.4	Typer som tidigare hänförts till Deveneter	18
3.4.1	Dbg 552	18
3.4.2	Dbg 1280	18
3.4.3	Dbg 1831	18
3.4.4	Dbg 1946	19
3.4.5	Dbg 1950	19
3.4.6	Dbg 1961	20
3.4.7	Dbg 1964	21
3.5	Kontakter	21
4	KÄLLKRITIK	22
5	RESULTAT OCH SAMMANFATTNING	23
	REFERENSER	24
	BILDKATALOG	25

Appendix:

Materialsammanställningar

1. INTRODUKTION

1.1 INLEDNING

Nästan varje år hittas en eller flera vikingatida silverskatter i Sverige. Ofta påträffas de i samband med plöjning eller annat jordbruksarbete. Sedan slutet av 1600-talet har myndigheterna registrerat och tagit vara på skatterna (Malmer 1968, s. 7), men det har också hänt att man har smält ner mynt som ansetts odugliga.

I Sverige har man hittat ungefär 2.200 skattfynd bestående av ca 223.000 mynt. Motsvarande antal för Norge och Danmark är ca 230 fynd och ca 10.700 mynt, respektive ca 200 fynd och ca 25.500 mynt.

Av Sveriges 223.000 mynt är 93.000, dvs. knappt 42 % tyska. De tyska mynten svarar därmed för en ansevärd del av den totala importen. Den svenska importen av tyska mynt sträcker sig från 900-talets slut till mitten av 1100-talet.

I denna uppsats har jag valt att studera mynt från en vikingatida tysk präglingsort, Deventer, vars mynt är relativt väl representerade bland tyska mynt i svenska fynd.

Ett stort tack till min handledare Kenneth Jonsson, liksom till Gert Rispling!

1.2 HISTORIK

Utmärkande för vikingatida skattfynd, är den kronologiska och geografiska bredd som mynten i fynden vanligen uppvisar. Tidsmässigt kan mynten i ett fynd sträcka sig över flera århundraden eller mer och de kommer oftast från många olika präglingsorter från flera olika länder.

Skatternas innehåll kan delas upp i tre kategorier: dels mynten, dels de bearbetade silverföremålen (oftast smycken) och dels råsilvret. Ibland förekommer även guld-föremål, men det är mindre vanligt.

Det är silvret som är den klart dominerande ädelmetallen i Norden under vikingatiden, trots att man inte har egna silvertillgångar. Silvret kom i början av vikingatiden österifrån, främst från områden i nuvarande Afghanistan och Västturkestan. Det var där som den tidens största silverfyndigheter låg och de hörde till det arabiska Kalifatet (Malmer 1968, s. 9).

1.2.1 Importen.

De arabiska mynten dyker upp i svenska fynd vid 800-talets början och når en antalsmässig topp på 950-talet med ca 14 000 mynt. Mynten kommer huvudsakligen från Kalifatet eller präglas av volgabulgarer eller kazarer. En mycket liten del av mynten kommer från England, Norden, Bysans, det Karolingiska och det Sassanidiska riket (Jonsson 1992, s. 1).

Vid 900-talets slut minskar importen av arabiska mynt till Sverige och Nordeuropa och efter 1050 är de knappt märkbara i fynden. Kalifatets silvergruvor hade börjat sina och de oroliga politiska förhållandena kan ha gjort att att kontaktvägarna blev osäkra och snörptes av (Malmer 1968, s.10). Så småningom upphör importen av arabiska mynt helt och hållet.

På 990-talet sker en markant tillströmning av tyska och engelska mynt till Sverige som inte mattas av ordentligt förrän på 1090-talet, då antalet fynd med dessa mynt minskar kraftigt. Importen fortsätter dock ända in på 1100-talet, fastän då i mycket liten skala.

Den tyska importen till Norge och Danmark minskar i samma takt som man kommer igång med sin egen myntproduktion, och fynden innehåller på 1070-och 1080-talen främst mynt präglade i det egna landet. I Sverige däremot, behåller fynden sin internationella prägel ett tag till. Den inhemska prägling som upphörde i början av 1030-talet efter en mycket blygsam myntning, kommer inte igång igen förrän vid mitten av 1100-talet.

Fyndsammanställningen i Norge, Danmark och Sverige ser inte likadan ut. I Sverige är arabiska mynt vanligare (både i antal och i proportion till engelska och tyska mynt) än vad de är i Danmark och speciellt i Norge. Sverige och Danmark har fler tyska än engelska mynt och Norge har lika stor andel engelska som tyska mynt.

I de områden som präglade mynt under vikingatiden finner man mycket få skattfynd, medan man i de länder i Nordeuropa som inte hade egen mynttillverkning har hittat mängder (sammanlagt drygt 5.000 depå- och lös-fynd). Detta beror enligt K. Jonsson på skillnader i den politiska situationen (Jonsson 1992, s. 1).

1.2.2 England.

I England var det kungen som kontrollerade myntcirkulationen och hade hand om myntningen och han lät endast några enstaka myntherrar prägla mynt. Bara en mynttyp åt gången var giltig och ommyntning skedde kontinuerligt i syfte att tjäna pengar genom att t. ex. ge en lägre kurs när mynten växlades in i utbyte mot nya. Värdet på mynt

måste ha varit betydligt högre än på omyntat silver. Ur ekonomisk synvinkel fanns det alltså ingen anledning att spara mynten, t.ex. genom att gräva ner dem, eftersom de skulle minska i värde så fort en ny typ kom ut och kanske minskade de också progressivt under själva utgivningen (Jonsson 1992, s. 1).

1.2.3 Tyskland

När det karolingiska riket delades i mitten på 800-talet, fick det område som senare skulle bli Tyskland, ungefär de gränser det har idag och det bestod av fem stamhertigdömen: Bayern, Franken, Lothringen, Sachsen och Schwaben. Hertigarna hade mycket makt i förhållande till kungen som fick lägga ner energi på att slå ner uppror bland hertigarna, försvara gränserna i öster mot de slaviska folken och försöka bibehålla sin maktställning i Italien.

Från början kom präglingen av mynt att ligga i händerna på kungamakten som hade regale på mynträkten, men redan på tidigt 900-tal är den feodala myntningen igång och på 990-talet ökar den kraftigt. Då kan bl. a. hertigar, grevar, abbotstift, ärkebiskopar och biskopar prägla egna mynt. Mynträkten var någonting som kungamakten förlänade till vissa personer av olika anledningar, t. ex. för att se till att de höll sig lojala mot kungen, eller för att kungen ville visa sin tacksamhet mot någon person som hade varit honom speciellt behjälplig på något sätt.

Systemet tycks till slut ha kollapsat genom att man präglade mynt trots att man inte hade förlänats någon mynträtt. Följden blev att olika lokala viktsystem uppstod och att många skilda typer kom att präglas. Mellan 911 och 1125 präglades mer än 2.000 olika typer (Hårdh/Jonsson 1986, s. 5).

I Tyskland var situationen alltså annorlunda mot den i England. I stället för några få myntherrar hade Tyskland många och myntcirkulationen hade en regional prägel med varierande regelsystem bl. a. gällande ommyntningen. Även om den styrande makten i landet inte alltid var särskilt märkbar i sin administration rörande myntningen, så fanns det alltid starka krafter på lokal nivå. Men resultatet liknade ändå det i England: mynt cirkulerade, de sparades inte. (Jonsson 1992, s. 1.)

1.2.4 Norden

I Norden var administrationen av myntningen inte alls lika utvecklad som i England och Tyskland. På Gotland fanns ingen lokal myntning alls, därför kom myntens metallvärde att vara den naturliga värdemätaren när man handlade och när man lade undan mynt. Förhållandena var ungefär likadana i Danmark, kungen kunde inte kontrollera myntcirkulationen förrän omkring 1050 när myntimporten hade sjunkit. Den inhemska myntningen ökade medan antalet skattnedläggningar minskade. (Jonsson 1992, s. 1.)

1.3 FORSKNINGSÖVERSIKT

”Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit” är det mest övergripande verket om tyska vikingatida mynt och skrevs i slutet av 1800-talet av tysken Hermann Dannenberg. I det tar han upp tyska mynt under respektive myntort och myntherre så långt han har ansett det möjligt. Dannenberg ger de olika typerna nummer, återger deras omskrifter och beskriver deras motiv i både text och bild. Han tar ibland också upp äldre forsknings synpunkter om typernas ursprung och ålder och har en diskussion kring detta.

Det är Dannenbergs numrering som är den gängse när det gäller att ange vilken typ ett mynt tillhör.

Ett annat arbete om tyska mynt från vikingatiden är Günther Albrechts ”Das Münzwesen im niederlothringischen und friesischen Raum” från 1959. Mynten tas upp under respektive myntort och myntherre ungefär som i Dannenbergs verk, men han passar också på att uppdatera vissa saker. Albrecht går längre än Dannenberg, vars verk främst är en katalog över olika typer, och försöker sig på en tolkning av källmaterialet, tar upp kontakterna mellan olika områden och går mera in på fynden, bl.a. så har han med en fyndkatalog.

Både Dannenberg och Albrecht tar upp mynt som anses höra till Deventer, men tyvärr finns det inte någon som mera djupgående behandlat mynt från just denna myntpräglingsort.

1.4 SYFTE

Syftet med denna uppsats är:

- 1) att sammanställa en katalog över mynt präglade i Deventer under sen vikingatid, funna inom nuvarande Sveriges gränser, för att därigenom försöka få fram en relativ och om möjligt också en absolut kronologi för de olika typerna.
- 2) att se om man med hjälp av materialsammanställningen kan ta reda på hur kontakterna mellan präglingsorten Deventer och Sverige utvecklades.

1.5 FRÅGESTÄLLNINGAR

- * Är det möjligt att få fram en relativ kronologi för de olika mynttyperna och hur ser den i så fall ut?
- * Är det möjligt att få fram en absolut kronologi för de olika mynttyperna och hur ser den i så fall ut?
- * Hur utvecklades kontakterna mellan Deventer och Sverige?

1.6 DEFINITIONER

- * Cirkulationstid = (i präglingområdet) från det att en mynttyp ges ut och börjar cirkulera, till det att typen upphör att gälla (annat än för sitt metallvärde).
=(i importområdet) tiden mellan t.p.q. för det äldsta fyndet med mynt av en viss typ och t.p.q. för det yngsta fyndet med mynt av samma typ.
- * Importtid = den tid då mynt av en viss typ strömmar in i ett speciellt område.
- * Mynttyp = en grupp mynt med inbördes likartat utseende, präglade på samma myntort.
- * Präglingstid = den tid då man präglar och ger ut en viss mynttyp.
- * Variant = avvikelser i text och/eller bild på någon av myntets sidor. Dessa uppmärksammas inte alltid konsekvent och går ofta inte heller att urskilja p.g.a. dålig prägling eller för att myntet är i dåligt skick.
Det material jag har använt mig av är mycket ofullständigt beträffande varianter. Olika bedömningar har gjorts med varierande resultat som följd. Därför avstår jag från att här särskilja varianter annat än i de fall där Dannenberg har uppfattat varianter som enskilda typer och följaktligen gett dem egna Dbg-nummer, men också här har jag oftast slagit ihop dessa till en typ om jag inte tidsmässigt kunnat skilja varianterna åt.
- * Vikingatid = den numismatiska definitionen på vikingatid i Sverige är den tid då Sverige importerade ett stort antal mynt från ett stort antal länder, dvs. mellan ca 800 och 1150.
- * T.p.q. (terminus post quem) = tidigast möjliga präglingår för det yngsta myntet i en skatt; anger när skatten tidigast kan vara nedlagd i jorden.

1.7 METOD OCH TEORI

För att studera de olika mynttyperna i analysen, har jag använt mig av kvantitativa jämförande studier på så sätt att jag har ställt upp materialet typ för typ och sorterat typerna efter t.p.q. Sedan har jag gjort diagram över antal mynt och antal fynd nerlagda i jorden per decennium med utgångspunkt från fyndens t.p.q. för att sedan jämföra de olika typerna med varandra i kronologiskt avseende.

Analysmetoden baseras på en teoretisk modell med följande tre variabler längs en tidsaxel:

- * präglingstid = p
- * importtid = i
- * cirkulationstid = c

Förhållandet mellan dessa tre variabler hjälper till att tolka kontakterna mellan prägling- och importområde. Importtidens och cirkulationstidens början kommer alltid att sammanfalla, liksom präglingstidens början alltid kommer att föregå import- och cirkulationstiden. Förutsättningen för att modellen ska kunna tillämpas och ovan nämnda premisser ska gälla, är att myntmängden inte är alltför liten. Vad som ska betecknas som alltför liten myntmängd är en bedömningsfråga som var och en får ta ställning till i de fall där det kan anses befogat.

Exempel 1:

a) p -----	b) p -----
i -----	i -----
c -----	c -----

När import och cirkulation börjar nästan omedelbart efter präglingens början (a) kan man anta att kontakterna mellan prägling- och importområde varit mycket goda. Men om import och cirkulation inte kommer igång förrän en bra bit efter präglingens början (b) eller om präglingen redan har hunnit upphöra, så får man förutsätta att de direkta kontakterna har varit dåliga eller obefintliga, och att importen antagligen har skett indirekt

Exempel 2:

a) i -----	b) i -----
c -----	c -----

Då cirkulationen upphör strax efter importen (a) så måste den importerade myntmängden ha varit förhållandevis liten för att kunna försvinna ur cirkulationen på så kort tid. Om cirkulationen däremot pågår mycket längre än importen (b) så bör ett större antal mynt ha importerats för att kunna hålla sig kvar i cirkulationen en längre tid.

Exempel 3:

a) p -----	b) p -----
c -----	c -----

När präglingsperioden är lång, relativt sett, jämfört med cirkulationstiden (a) så kan det bero på att man präglade få mynt eller att kontakterna har varit så dåliga att endast ett fåtal mynt har kommit att importeras. Om cirkulationstiden är lång och präglingstiden kort (b) så har präglingen troligtvis varit ganska intensiv och/eller så har kontakterna, direkta eller indirekta varit mycket goda.

2 MATERIALPRESENTATION

2.1 MATERIAL OCH AVGRÄNSNING

Materialet till denna uppsats består av och begränsas till mynt präglade i Deventer under vikingatid, funna inom Sveriges nuvarande gränser och belagda med fynd- och/eller inventarienummer. Fynden kan inte sägas vara helt representativa för det vikingatida Sverige då Skåne, Halland och tidvis också Blekinge hörde till Danmark. Mynten är nästan uteslutande delar av större skattfynd, bara några enstaka är lösfynd.

När det gäller publicerat material har jag använt mej av Gert Hatz' "Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit", CNS-volymer, Nordisk Numismatisk Årsbok och ett antal övriga publikationer.

Det opublicerade materialet består främst av detaljerade fyndlistor gjorda av Peter Berghaus, Vera Hatz och Gert Hatz. Dessa personer skulle jag samtidigt vilja passa på att tacka, utan deras insatser hade detta arbete inte varit möjligt.

Den del av det fysiskt obevarade materialet som inte finns med i ovan nämnda fyndsammanställning har jag sökt i arkivariska listor. I listorna redovisas mynten ibland med Dbg-nummer eller med annat nummer och ibland är de endast beskrivna och då har jag själv utifrån beskrivningen försökt avgöra vilken typ det är.

Mynt som varit ofullständigt redovisade har jag själv tittat på och typbestämt på Kungliga Myntkabinettet i Stockholm.

2.2 FÖRKLARINGAR

I den sammanställda katalogen (se appendix) representerar varje vågrät rad ett mynt. Varje rad är indelad i 20 lodräta kolumner som var och en innehåller tillgänglig information om myntet. Överst på varje kolumn står angivet vad kolumnen ska innehålla, oftast förkortat. Nedan ges en förklaring till kolumnernas innehåll och förkortningar.

De nummer som anges i den första kolumnen under NR, visar vilket nummer fyndet som myntet ingår i har enligt K. Jonssons fyndnumrering.

TPQT anger tidigast möjliga präglingsår för det yngsta myntet i fyndet.

TPQG anger tidigast möjliga präglingsår för det yngsta tyska myntet i fyndet.

Under FYNDORT anges namnet på den plats där fyndet är hittat. Det förekommer att olika fyndorter har samma namn och att olika fynd hittats på samma fyndort, men skilda fynd har alltid olika fyndnummer.

L står för landskap och avser det landskap som fyndorten ligger i. Landskapen är förkortade enligt följande:

Bl	Blekinge	Jä	Jämtland	Vb	Västerbotten
Bo	Bohuslän	La	Lappland	Vg	Västergötland
Dr	Dalarna	Me	Medelpad	Vr	Värmland
Ds	Dalsland	Nb	Norrbottn	Vs	Västmanland
Go	Gotland	Nä	Närke	Ån	Ångermanland
Gä	Gästrikland	Sk	Skåne	Ög	Östergötland
Ha	Halland	Sm	Småland	Öl	Öland
Hr	Härjedalen	Sö	Södermanland		
Hs	Hälsingland	Up	Uppland		

TOTALN står för det totala antalet mynt i fyndet.

NOTY står för antalet tyska mynt i fyndet.

MUS talar om i vilket museum fyndet förvaras. Museerna är förkortade enligt följande:

GAM	Göteborgs Arkeologiska Museum, Göteborg.
GF	Gotlands Fornsal, Visby. Finns det ytterligare en bokstav efter GF så är det en hänvisning till inventarieserierna.
KMK	Kungliga Myntkabinettet, Stockholm.
Pri	Myntet förvaras inte i något museum utan är i privat ägo.

SF	Sigtuna Fornhem, Sigtuna.
SHM	Statens Historiska Museum, Stockholm. Mynten innehas av KMK som var en del av SHM till år 1974.
SM/V	Smålands Museum, Växjö.
SSM	Stockholms Stadsmuseum, Stockholm.

INV anger fyndets inventarienummer.

Under MYNTORT anges aktuell präglingsort.

Med TITEL avses myntherrens titel och de är förkortade enligt följande:

B.=biskop K.=kejsare Kg=kung Gfin (Gräfin)=grevinna

Under MYNTHERRE anges myntherrens namn.

ÅR 1 anger det årtal då myntherren tillträdde sitt ämbete.

ÅR 2 anger när han/hon avgår eller dör.

WNR anger typnummer enligt föreliggande sammanställning.

DBG anger mynttypens Dbg-nummer.

Under VAR anges om myntet är en variant av den typ som den tillhör. Ett v i den här kolumnen anger bara allmänt att det är en variant av typen, andra bokstäver anger en speciell variant. Är kolumnen tom bör det naturligtvis inte vara en variant, men det kan ändå vara det. Det beror på hur noggrann man var vid bestämningen och i hur bra eller dåligt skick myntet befann sig då bestämningen gjordes.

Om myntet varit svårbestämt och man inte kunnat skilja det från en eller flera andra typer så anges dessa typer under REF 2. Står det däremot 185 i den här kolumnen så avses Hävernicks 185 vilket motsvarar Dbg 1158.

RVAR avser variant på REF 2.

Under ANMÄRKNING anges sådant som är speciellt för myntet, om inventarienumret är ett GAM-nummer, hänvisningar, kompletteringar, beskrivning av myntet m.m.

3 ANALYS

I analysen behandlar jag mynt från myntorten Deventer som på vikingatiden ingick i det tyska riket, men som nu ligger i Nederländerna. Staden växte fram kring ett kapell grundat på 700-talet av en man vid namn Sankt Lebunius. En vän till Lebunius, Davo, var den som fick ge sitt namn åt staden som kallades Daventer eller Daventria (Dbg 1876, s. 218).

Under vikingatiden hörde Deventer som sagt till det tyska riket och låg i hertigdömet Lothringen. 1046 gav kung Heinrich III Deventers mynt- och tullrätt till biskop Bernold av Utrecht.

Deventer fick på 1300-talet stadsrättigheter och blev på 1400-talet medlem i Hansan och utvecklades till en ekonomiskt blomstrande stad.

Av de nästan 70 myntorter som präglade mynt i Tyskland under vikingatiden intar Deventer en särställning p.g.a. det stora antal mynt som är präglade där och varav en ansenlig mängd har hittats i svenska fynd (1.767 ex.). Bara från fem andra myntorter har det hittats fler mynt, nämligen av Otto-Adelheid-Pfennige (12.343 ex.), från Köln (9.255 ex.), Mainz (4.169 ex.), Worms (2.740 ex.) och Goslar (2.026 ex.) (Hatz 1974, s. 43). De flesta Otto-Adelheid-Pfennige är dessutom troligen präglade i Goslar så Deventer hamnar nog snarare på en femte- än en sjätteplats när det gäller antalet mynt påträffande i Sverige vilket gör Deventer till en förhållandevis stor myntort.

Analysen är indelad i fem avsnitt och behandlar den kungliga/kejsarliga myntningen, den biskopliga myntningen, övrig myntning, typer som tidigare hänförts till Deventer och kontakter. Alla avsnitt utom de som behandlar övrig myntning och typer som tidigare hänförts till Deventer är kronologiskt uppbyggda.

3.1 KUNGLIG/KEJSERLIG MYNTNING, 983-1046

Myntningen i Deventer skedde i kunglig eller kejsarlig regi från den första myntningen på 980-talet till och med år 1046 då den förlänades till biskopen av Utrecht. Ett undantag är dock grevinnan Adelas myntning på 990-talet (se kap. 3.3.1), men hon präglade troligtvis inte i Deventer utan någonstans i området runt omkring Deventer.

3.1.1 Otto III, kung 983-996, kejsare 996-1002.

Under denne myntherre präglas enligt Dannenberg typerna Dbg 560, 561, 1158, 1550. Dbg 1158 placerade han till att börja med under obestämda kejsarmynt under Otto III, men han tyder också inskriften på framsidan som ett något förvirrat spegelvänt Deventer vilket gör att han sedan placerar typen under samma ort. Albrecht vill placera

Dbg 1158 under samme regent men anser dessutom att Dbg 1556 antagligen bör föas hit (se vidare kap. 3.3.1). (Albrecht 1959, s. 107-8, Dbg 1876, s. 219, 448-9, 611, 701.)

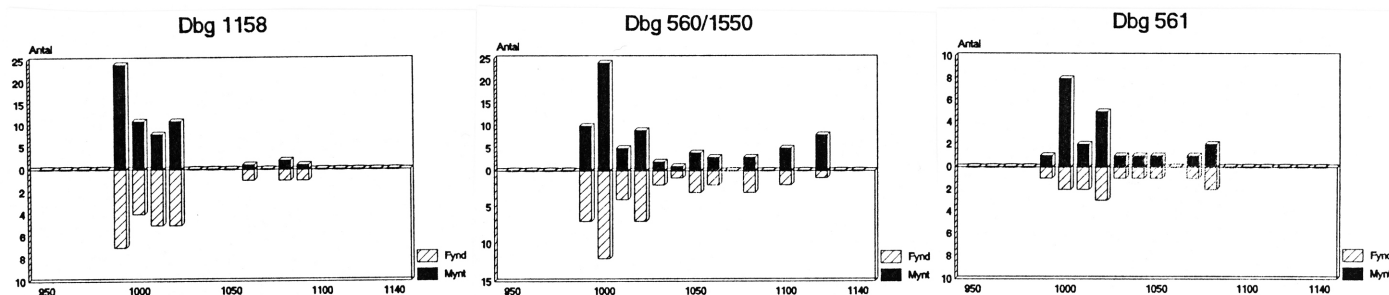
Albrecht skriver att Deventer har varit kunglig myntort åtminstone sedan slutet av 900-talet och hänvisar till Dbg 560/1550, 561 och 1158. Vidare påtalar Albrecht att rex-inskriften, d.v.s. kungatiteln, daterar dessa typer till tiden före eller strax efter Ottos kejsarkröning (Albrecht 1959, s. 107).

Dbg 560 och 1550 har tilldelats var sitt typnummer av Dannenberg, medan Albrecht skriver Dbg 560/1550 och därigenom markerar att det egentligen är fråga om en och samma typ. Det enda som skiljer Dbg 560 och 1550 åt är stavningen av Otto. På Dbg 560 står det OTTO och på 1550 står det ODDO. Detta torde snarare uppfattas som en förändring i språkbruket än som skillnaden mellan två olika typer.

Jag kommer fortsättningsvis att betrakta Dbg 560 och 1550 som en typ indelad i två faser. Jag har dock avstått från att skilja de två faserna åt kronologiskt av den anledningen att flera Dbg 1550 antagligen är bestämda som 560. Det är ofta inte möjligt att se på mynten om Otto stavas med d eller t och då har man säkert bestämt dem som Dbg 560 framför allt med tanke på att Dannenberg tog upp typen Dbg 1550 rätt sent.

Relativ kronologi

Dbg 561 har enligt min sammanställning tidigast t.p.q. av alla Ottos Deventermynt, 983. Men detta t.p.q. ligger hela 16 år före nästföljande t.p.q. och vid kontroll visade det sig att bestämningen inte kan verifieras då myntet inte är bevarat. När myntet bestämdes var endast en fjärdedel av det bevarat och bestämningen kan därför anses som mycket osäker. Dessutom anges endast att den är lik Dbg 561. Det är osannolikt att myntet motsvarar Dbg 561.

Dbg 1158 och 560 har således tidigast t.p.q. 991. Ser man på diagrammen så bör Dbg 1158 vara äldst med tanke på att det har hunnit komma in så många fler ex. av den typen på 990-talet jämfört med Dbg 560, som inte ökar rejält i antal förrän decenniet efter.

Dbg 1158 är en efterprägling av en samtida typ från Köln. Sannolikt var detta första gången mynt präglades i Deventer och därför valde man att börja med en typ som folk kände igen och litade på. Men ger man ut mynt som är kopior av andra myntorters typer så kan man förvisso tjäna pengar så länge det nominella värdet överstiger material- och tillverkningskostnader, men man har ju inte själv kontroll över när typen ska lösas in mot en ny. Vill man ha full kontroll över sin myntning, bör man prägla en typ med tydlig lokal prägel.

Sist i ordningen kommer Dbg 561, vars tidigaste t.p.q. är 999 om man bortser från det tvivelaktiga myntet med t.p.q. 983.

Relativ kronologi: Dbg 1158, 560/1550, 561.

Absolut kronologi

Enligt t.p.q. ersätts Dbg 1158 redan samma år som den först dyker upp i fynden av Dbg 560/1550. Men om man tar i beaktande att det endast finns några få fynd nedlagda på 980-talet och att så många som 58 mynt knappast kan ha importerats efter en präglingsperiod på bara ett år, så får man anta att präglingen pågått en tid innan 991. Tidigast möjliga präglingsår för den första typen är Otto III:s första regeringsår: 983.

Dbg 560/1550 med samma t.p.q. som Dbg 1158 kan också ha börjat präglas ett visst antal år innan 991. Om man delar Otto III:s regeringstid i tre (antal mynttyper), så skulle man kunna få en ungefärlig uppfattning om hur länge en typ präglades. Otto III regerade i 19 år, från 983 till 1002, delat med tre blir det drygt sex. Jag utgår alltså från en ungefärlig präglingsperiod på sex år och ser hur det passar med antalet mynt av varje typ, men framförallt med de t.p.q. som har kommit fram.

Dbg 561 förekommer bara i 23 exemplar och bör därför inte ha hunnit präglas så länge, vilket förlänger de två andra typernas präglingsperioder. Dbg 560/1550 kan ha präglats något längre än Dbg 1158 som är färre till antalet.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingsstid	Antal ex.
1	1158	991	1090	983-990	58
2:a/b	560/1550	991/996	1120/1089	990-998	60+14
3	561	999	1084	998-1002	22

3.1.2 Heinrich, kung 1002-1014, kejsare 1014-1024

Under Heinrich II präglas enligt både Dannenberg och Albrecht Dbg 562, 563, 564 (se vidare kap. 3.1.3) och 565 (Albrecht 1959, s. 108, Dbg 1876, s. 220-1).

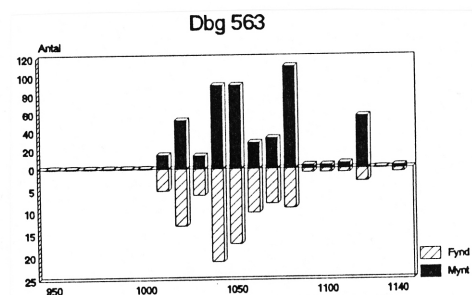
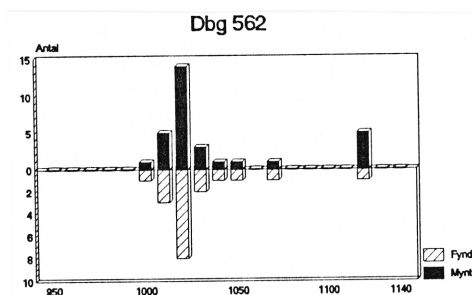
Inte ett enda exemplar av Dbg 565 tycks ha hittats i Sverige. Dannenberg beskriver åtsidan av ett mynt av denna typ där inskriften består av HENR..... och bilden är en kyrkportal med två kulor i mitten, mellan en cirkel och tre kulor. Fränsidans inskrift består av ...ENTR.. och motivet är bl. a. ett kors och en biskopsstav.

När Dannenberg tar upp typen, skriver han att den bara är känd från ett enda fynd, beskrivet av Holmboe, Bröholt nr 181 och att det saknas en avbildning av myntet. Om inte sagesmannen vore så tillförlitlig så skulle Dannenberg trott att det var fråga om en felaktig tolkning av myntet (Dbg 1876, s. 221). Jag kontaktade Myntkabinettet i Oslo för att om möjligt få en bild av myntet, men det gick inte att hitta.

Typen består alltså av ett enda känt exemplar, ett exemplar som inte finns avbildat och som inte går att finna. Dannenberg borde aldrig ha tagit upp den som en typ. Det verkar vara fråga om en sammanblandning eller ett missförstånd av något slag.

Relativ kronologi

T.p.q. för Dbg 562 är 1009 (Stora Enbjänne, Go). Det är hela 9 år före nästa t.p.q. som är 1018. Men 1005-1016 är en mycket fyndfattig period och Stora Enbjänne, Go är ett av de få fynd vars t.p.q. ligger inom den här perioden och därför kan man anta att t.p.q. 1009 stämmer, även om glappet till 1018 verkar stort.

Dbg 563 har t.p.q. 1014 (kvarteret S:t Göran, grav 6, Up), men det är ett lösfynd och myntet daterar bara sig själv. Nästa t.p.q. är 1017 och det placerar typen efter Dbg 562.

Relativ kronologi: Dbg 562, 563.

Absolut kronologi

Heinrich II börjar regera som kung år 1002 och det året blir därmed första tänkbara präglingsår för Dbg 562. En naturlig gräns bakåt i tid för Dbg 563 kan vara tiden för Heinrich II:s kröning till kejsare 1014. Detta år passar ganska bra med t.p.q. 1017.

Dbg 563 har troligtvis präglats under nästan hela Heinrich II:s resterande regeringsperiod, ingen annan typ har ett t.p.q. som bryter av här.

Dbg 564 har ett t.p.q. som ligger alldeles i skarven mellan Heinrich II och Konrad II och tas upp, p.g.a. den datering det därför kommer att få, under Konrad II, trots att den antagligen började präglas av Heinrich II.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingstid	Antal ex.
4	562	1009	1120	1002-1014	31
5	563	1017	1143	1014-1024	506

3.1.3 Konrad II, kung 1024-1027, kejsare 1027-1039

Under denne regent präglades enligt Dannenberg och Albrecht Dbg 566 och 567. (Albrecht 1959, s.108, Dbg 1876, s. 221-2.)

Dbg 564 med inskriften HEINIRIC(V)S IMAT på åtsidan och på frånsidan DAV(A)N(T)RIA baklänges och BONA (lat. den goda) i mitten har, p.g.a. inskriften tillförts Henirich II av både Dannenberg och Albrecht.

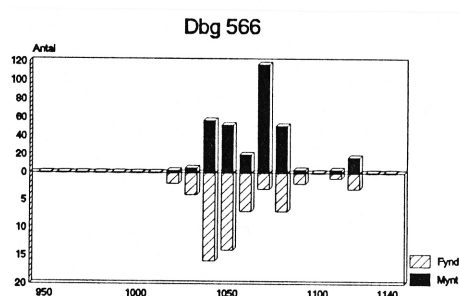
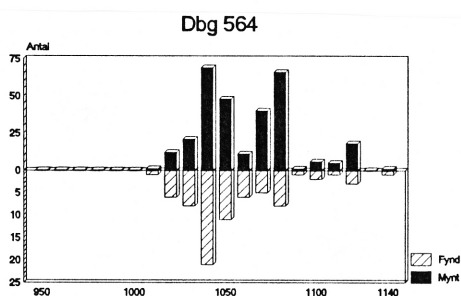
Motivet på Dbg 566, ett skäggigt ansikte med en krona med tre spetsar på huvudet, liknar det på Otto III:s mynt Dbg 560/1550. Albrecht spekulerar i, att här kanske ännu okända typer av Henrich II bildar ett mellanled (Albrecht 1959, s. 108). Dannenberg menar att det inte är omöjligt att Ottos typ fortsatte att präglas under Heinrich II:s regering, med tanke på det tämligen stora antal otydliga och beträffande namnen Otto och Konrad, osäkra präglingar som finns (Dbg 1876, s. 221-222).

Den andra typen, Dbg 567, nämner Albrecht endast med förbehåll, och syftar på dess mycket osäkra utbredning. Också Dannenberg känner osäkerhet beträffande typen och tar bara motvilligt upp den. Han tycker att den verkar vara en efterprägling och då snarare av en biskoplig prägling än av en kejsarlig. (Albrecht 1959, s. 108, Dbg 1876, s. 222). Någon avbildning av typen har jag inte hittat.

Beträffande Dbg 567 verkar det finnas en stor osäkerhetsfaktor och något mynt av denna typ har heller inte påträffats i Sverige såvitt jag vet. Av denna anledning kan myntet inte heller ingå i min kronologi.

Relativ kronologi

T.p.q. för Dbg 564 är 1014 (Allahelgonakyrkan, Ög). Men fyndet är ett lösfynd och myntet daterar bara sig själv.

Nästa t.p.q. är 1026 vilket placerar typen under Konrad II eller alldeles i slutet av Heinrich II:s regering. Troligen var Heinrich II den som började prägla typen, hans namn står ju på den, men efter regeringsskiftet, som bör ha inträffat ganska snart efter det att typen började präglas, kanske redan samma år, övertogs den oförändrad av Konrad II.

Dbg 566 ingår i två fynd med t.p.q. 1027 resp. 1029 (Bölske, Go och Änges, Go). Dessa t.p.q. verkar dock orimliga då Dbg 564 har t.p.q. 1026 och förekommer i hela 299 ex. Glappet till nästa t.p.q. 1036 är dessutom alltför stort för en typ som förekommer i 327 ex. Fynden innehåller också få bestämda tyska mynt och dateringen blir därför mera osäker. Jag anser att Bölskes och Änges t.p.q. bör flyttas fram något och att 1036 bör gälla som t.p.q. för Dbg 566.

Relativ kronologi: Dbg 564, 566.

Absolut kronologi.

Konrad II:s första regeringsår är 1024 och det stämmer väl överrens med t.p.q. för Dbg 564, 1026. Sedan kommer Dbg 566, t.p.q. 1036. Präglingen av denna typ bör ha börjat ett par år före 1036 och fortsatt Konrad II:s regeringsperiod ut.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingstid	Antal ex.
6	564	1026	1143	1024-1034	299
7	566	1036	1121	1034-1046*	327

* se vidare under Heinrich III.

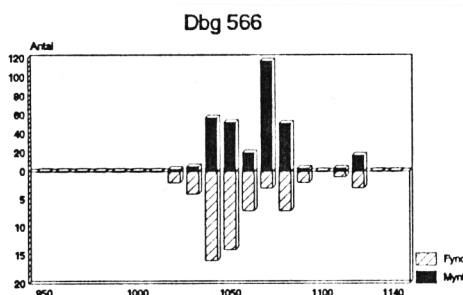
3.1.4 Heinrich, kung 1039-1046, kejsare 1046-1056, myntherre i Deventer till 1046

Till denne regent har Dannenberg och Albrecht inte hänfört några typer. Albrecht skriver dock att man ändå kan anta att Heinrich III har fortsatt att prägla sina föregångares typer (Albrecht 1959, s. 108).

Relativ kronologi.

Inga nya typer verkar präglas under den period som Heinrich III var myntherre i Deventer om man ser till t.p.q.

Däremot verkar det som om Heinrich III har fortsatt att prägla sin far Konrad II:s typ, Dbg 566. Typen förekommer dessutom i så många exemplar i Sverige, att präglingstiden kan förväntas ha varit relativt lång och därför sträckt sig över en längre period än de cirka fem år som Konrad II har präglat den.

Relativ kronologi: Dbg 566.

Absolut kronologi

Första tänkbara präglingår är det årtal jag fick fram under absolut kronologi under Konrad, alltså 1034. Sista tänkbara präglingår är Heinrich III:s sista år som myntherre i Deventer, nämligen 1046.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingstid	Antal ex.
7	566	1036	1121	1034-1046	327

3.2 BSKOPLIG MYNTNING, 1046-1138

År 1046 övergår Deventer från att vara en kunglig/kejserlig myntort till att vara en biskoplig myntort. Den 23 augusti förlämnar Heinrich III sina besittningar och den dithörande tull- och mynträtten till den biskopliga kyrkan i Utrecht. Deventer har alltså inga egna biskopar som präglar mynt på orten utan det är biskoparna i Utrecht som är myntherrar och så verkar det ha förblivit tills den svenska importen upphör.

3.2.1 Bernold, biskop 1027-1054, myntherre i Deventer från 1046

Under denne myntherre präglas enligt Dannenberg Dbg 568, 569, 570, 571, 572, 573, och 1551. Albrecht är av samma uppfattning och lägger dessutom till Dbg 1884, en typ som Dannenberg inte kunnat placera under någon speciell myntherre då han inte kunde uttyda någon myntherres namn på den. I sin beskrivning av typen nämner han dock att motivet på åtsidan är en biskoplig bröstbild. (Albrecht 1959, s. 108, Dbg 1876, s. 222-3, 611).

Dbg 570-573 och 1884, bildar enligt Albrecht en omfångsrik grupp med stor fyndutbredning. Biskops- eller helgonbilden kan kanske härledas till Otto III:s och Heinrich II:s typer, Dbg 560 och 566 (Albrecht 1959, s. 108).

Dbg 570-73 och 1884 är mycket lika varandra och därför svåra att se skillnad på. Det är lätt att uppfatta dem alla

som varianter av en och samma typ. Vid bestämningen har det uppenbarligen varit problem att skilja dem åt, en förklaring till det skulle kunna vara att de är dåligt präglade, man har ofta varit tvungen att nöja sig med att konstatera att det är ett mynt från den här gruppen. Jag kommer att utgå ifrån att bland mynt bestämda som Dbg 570-73 ingår också Dbg 1884 och bland mynt bestämda som Dbg 570-72 ingår både Dbg 573 och 1884. De mynt som man verkligen trott sig kunna urskilja och bestämma närmare har jag sorterat för sig i datalistan, utom Dbg 570 som står tillsammans med Dbg 570-72 och 570-73.

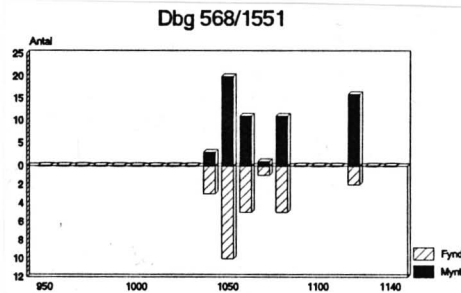
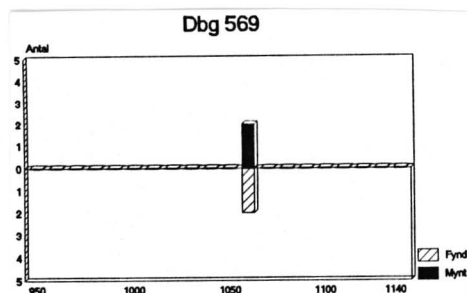
Den äldsta typen i den här gruppen är uppenbarligen, anser Albrecht, Dbg 571, eftersom den bär kungatiteln och alltså måste börjat präglas mellan myntförläningen den 23 augusti 1046 och kejsarkröningen den 25 december 1046 eller något senare. Albrecht drar därav slutsatsen att biskoparna använde sig av sin erhållna mynträtt med en gång.

De mynt som nämnts ovan, Dbg 568-73, 1551 och 1884 kan delas in i tre grupper med avseende på inbördes likhet.

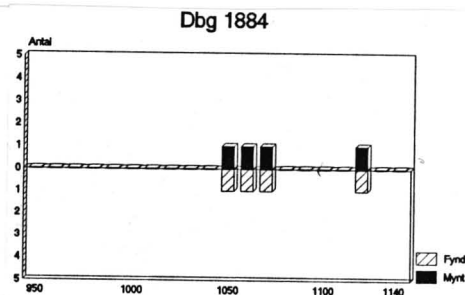
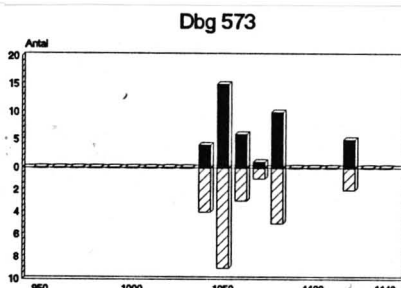
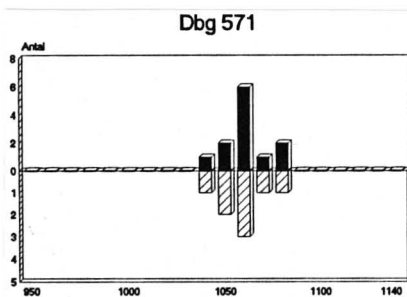
Dbg 570-73/1884 är den till antalet största gruppen och består av 192 mynt. Dbg 568/1551 bildar en grupp med 62 kända exemplar. Den tredje gruppen består av Dbg 569 och är bara representerad av två exemplar.

Relativ kronologi

Den inbördes kronologin mellan de tre grupperna tycks till en början enkel att reda ut. (Alla mynt som har t.p.q. 1046 är själva daterande för fyndet och kommer av den anledningen att rationaliseras bort i den löpande texten). Dbg 570-73/1884 har tidigare t.p.q. än de andra grupperna, 1047. Dbg 568/1551 har t.p.q. 1050 och Dbg 569 har t.p.q. 1060.

Det visar sig dock att Dbg 570 och 572 har t.p.q. 1060 respektive 1067 (Sallmund, Go innehåller bara 27 mynt och t.p.q. 1054 måste därför anses som mycket osäkert). Detta skulle innebära att Dbg 570-73/1884 är präglad i två

perioder med Dbg 568/1551 emellan. Jag ser det som osannolikt att en typ präglas och sedan avbryts av en eller flera andra typer för att på nytt börja präglas ca fem år efter dess tidigare upphörande, av en ny myntherre och då fortfarande med den första myntherrens namn på. Jag vill därför hävda att Dbg 568/1551 präglades innan Dbg 570-73/1884.

Hur kan då Dbg 570-73/1884 finnas med i de tidigaste fynden med t.p.q. före 1050?

Vissa fynd med tidigt t.p.q. kan förklaras bort, som Lilla Klintegårde, Go (Dbg 571), som inte går att lita på p.g.a. sammanblandning med ett annat fynd och Tystebols, Go (Dbg 570-73), som bara innehåller 73 mynt, vilket är för magert för att dateringen ska anses säker.

Men fyra tidiga fynd återstår:

Glammunds I, Go	t.p.q. 1047	Dbg 573	1 ex.
Gandarve, Go	t.p.q. 1047	Dbg 573	1 ex.
Vitaby, Sk	t.p.q. 1048	Dbg 573	1 ex.
Nyby, Öl	t.p.q. 1048	Dbg 573	1 ex.

En förklaring till dessa tidiga t.p.q. kan vara att det finns mycket få fynd daterade till tiden mellan 1047 och 1056, av den anledningen att just de här åren är det få myntherrar som ersätts av nya. Detta medför att dateringen blir mindre exakt, t.p.q. förskjuts bakåt. Om det är så att t.p.q. för Dbg 570-73/1884 ska flyttas fram något, så bör den verkliga importen ligga någonstans mellan år 1051 och 1055. Det är den period då jag inte har några fynd alls med Dbg 570-73/1884 och knappt några andra fynd heller.

Man frågar sig också varför Dbg 568/1551 inte finns med i något av de fynd som finns från sent 1040-tal om denna typ nu präglats tidigare än Dbg 570-73/1884. Men Dbg 568/1551 är antalsmässigt knappt en tredjedel av Dbg 570-73/1884, så chansen är mindre för Dbg 568/1551 att hamna i en skatt som grävs ned nästan omedelbart efter typen börjat importeras.

Om Dbg 568/1551 präglas innan Dbg 570-73/1884, när präglas då Dbg 569? Dbg 569 förekommer bara i två exemplar, båda med t.p.q. 1060. Med så få mynt är det slumpen som avgör var dessa kommer att hamna tidsmässigt i fynden. Dock är de uppenbarligen präglade före 1060 och därmed före Dbg 570-73/1884 eftersom Dbg 572 har t.p.q. 1067.

Dbg 569 har således präglats antingen före eller efter Dbg 568/1551. För enkelhetens skull och för att eventuella framtida dateringar efter Dbg 569 inte ska bli för sena så placerar jag den här typen först i den inre relativa kronologin.

Relativ kronologi: Dbg 569, 568/1551, 570-73/1884

Absolut kronologi

När jag nu valt att placera Dbg 569 främst kommer dateringen att sträcka sig från Bernolds första biskopsår. Typen finns i två exemplar och jag räknar därför med en extremt kort präglingsperiod, mindre än ett år. Absolut datering för typen blir därför 1046.

Dbg 568/1551 börjar troligtvis att präglas 1046 eller något senare vare sig Dbg 569 präglas före eller efter den här typen. Den absoluta dateringen kommer i vilket fall som helst att sträcka sig från 1046 till dess att Dbg 570-73/1884 börjar präglas.

Dbg 1551 finns bara representerad i ett enda exemplar (förutom två osäkra där det inte går att skilja på om det är Dbg 568 eller Dbg 1551) och det är i Mickelsfyndet, Go t.p.q. 1056. Denna typ kan bara uppfattas som en variant av Dbg 568. När den börjar präglas går inte att säga med ledning av bara ett mynt men präglingen måste ha varit mycket kortvarig.

Dbg 570-73/1884 importeras troligtvis omkring 1051 som är nästa t.p.q. efter 1047 och 1048. År 1051 är det tre år kvar av Bernolds biskopsperiod. Dbg 570-73/1884 består av 192 mynt. Det finns alltså starka skäl att anta att präglingen av den här gruppen fortsätter även under nästa myntherre. T.p.q. 1060 och 1067 för Dbg 570 och 572 talar också för detta.

Det verkar som om man skulle kunna dela in Dbg 570-73/1884 i en tidigare och en senare fas.

Dbg 571/573/1884 tillhör i så fall enligt t.p.q. den tidigare fasen, men jag kan inte göra en bedömning av den inre kronologin. Dbg 573 har visserligen ett tidigare t.p.q. än Dbg 571, men Dbg 573 förekommer också i mer än tre gånger så många exemplar, vilket ökar sannolikheten för att ett sådant mynt ska dyka upp tidigare i fynden.

Dbg 570/572 hör till den senare fasen och dyker upp först under biskop Wilhelms tid som myntherre. Men inte heller här går det att avgöra vilken typ som kommer först, det är alltför vanskligt att avgöra det på enstaka t.p.q. när man har så få mynt.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingsstad	Antal ex.
8	569	1060	1060	1046	2
9:a/b	568/1551	1050/1056	(1120)/1056	1046-1050	61+1
10:1a/b/c	571/573/1884	1051/1047/1051	1083/1121/1120	1050-1060*	12+41+4

* se vidare under biskop Wilhelm.

3.2.2 Wilhelm I de Pont, biskop 1054-1076

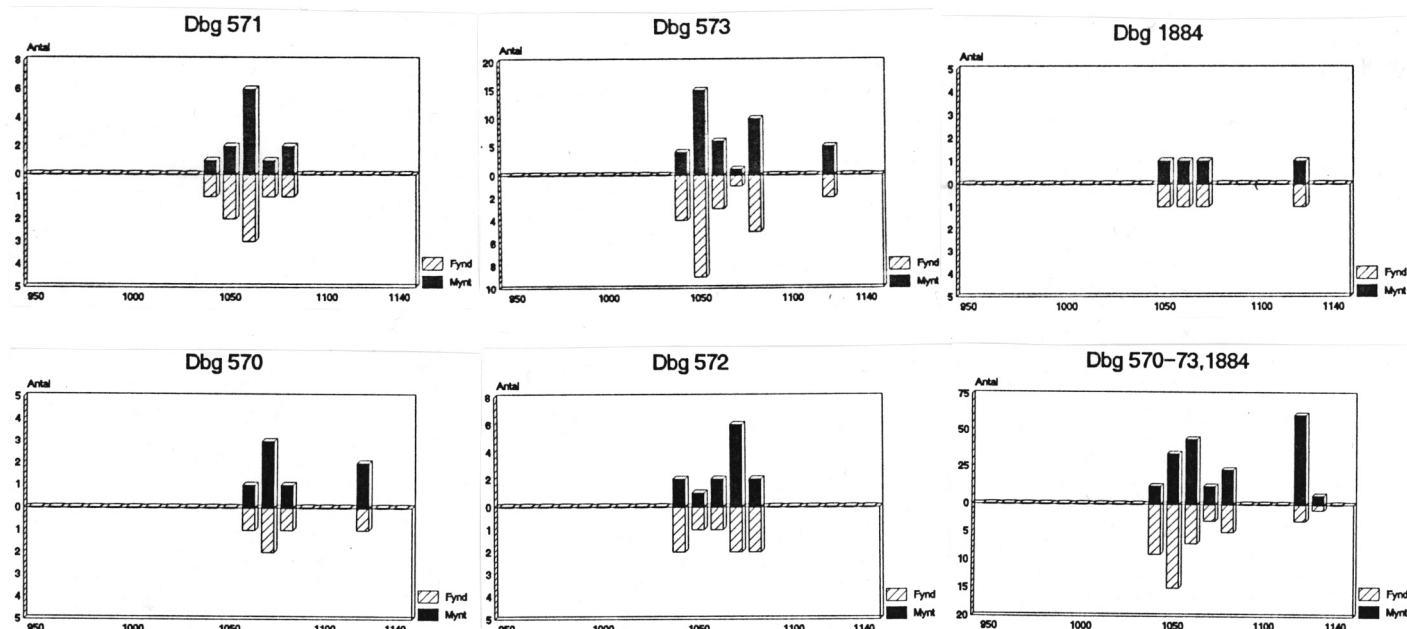
Det enda Albrecht skriver om biskop Wilhelms myntning är att den inte är märkbar i Deventer (Albrecht 1959,

s. 109). Inte heller Dannenberg tar upp några mynt under biskop Wilhelm.

Relativ kronologi

Jag menar att Dbg 570-73/1884 präglas vidare under biskop Wilhelm och att Dbg 571, 573 och 1884 tillhör en tidigare fas och att Dbg 570 och 572 tillhör en senare. Tyvärr kan man inte säga något om ordningen inom vare sig den tidiga eller den sena fasen p.g.a. för litet underlag.

Relativ kronologi: Dbg 571/573/1884, 570/572.

Absolut kronologi

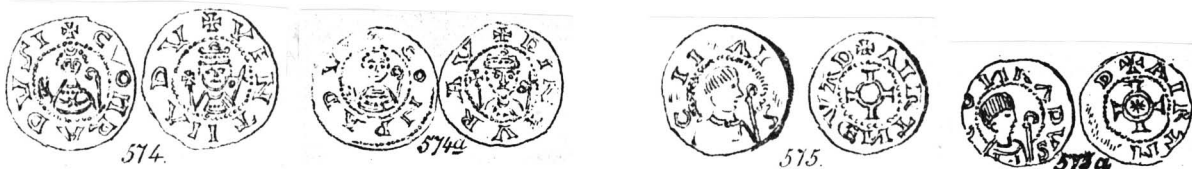
Dbg 570 har t.p.q. 1060 och Dbg 572 har t.p.q. 1067. Gränsen mellan den tidiga och den sena fasen sätter jag därför vid 1060. Men både antal mynt och antal fynd är få och året blir därmed mycket ungefärligt.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingstid	Antal ex.
10:1a/b/c	571/573/1884	1051/1047/1051	1083/1121/1120	1050-1060	12+41+4
10:2a/b	570/572	1060/1067	1120/1089	1060-1076	7+13

3.2.3 Konrad von Schwaben, biskop 1076-1099

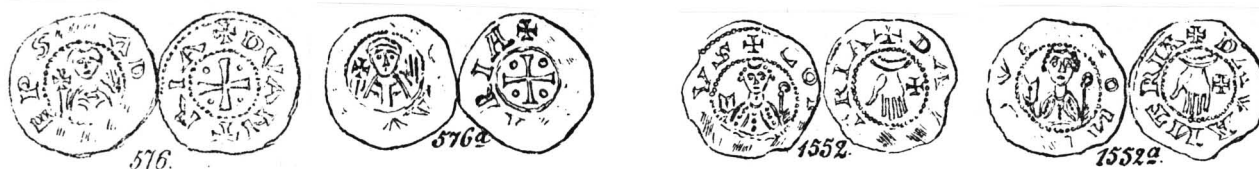
Denne myntherre präglade enligt Dannenberg typerna Dbg 574/574a, 575/575a, 576/576a, 1552/1552a och 1553. Albrecht tar upp samma typer som Dannenberg förutom Dbg 574a och 1553 som han inte anser hör till Deventer (Albrecht 1959, s. 109, 116-8; Dbg 1876, s. 223-4, 611).

Dannenberg skriver att Dbg 574 eventuellt kan vara av samma typ som Dbg 2017 som han (liksom senare Albrecht) anser hör hemma i Leeuwarden och att även 574a kanske bör hänföras hit. Albrecht anser att Dbg 574a är en variant av Dbg 2017 (Albrecht 1959, s. 116; Dbg 1876, s. 903).

Dbg 576 placerar Dannenberg först under biskop Andreas samtidigt som han skriver att den också skulle kunna höra hemma under biskop Konrad. När han senare tar upp Dbg 576a så förstärker det exemplar han då tittar på, hans tvivel på att det skulle höra hemma under biskop Andreas (Dbg 224).

Albrecht anser inte att Dbg 1553 hör till Deventer utan uppfattar den som en variant av Dbg 2018, en typ som han hänför till Staveren (Albrecht 1959, s. 117-8).

Albrecht nämner att motivet på biskop Konrads Deventertyper (Dbg 574-76, 1552) visar på släktskap med samtida Utrechtpräglningar och att typen med biskopens och kungens bild (Dbg 574) är förebild för typer utgivna av samme biskop i de tidigare grevliga friesiska myntorterna Dokkum, Leeuwarden, och Staveren (Albrecht 1959, s. 109).

Dbg 1553 skulle om omskriften är Deventer, vara en variant av Dbg 574. Men tolkningen av omskriften är osäker; (AV)VR.OV. har jag svårt att få till Deventer om än förvildat. Jag tror inte att Dbg 1553 är präglad i Deventer.

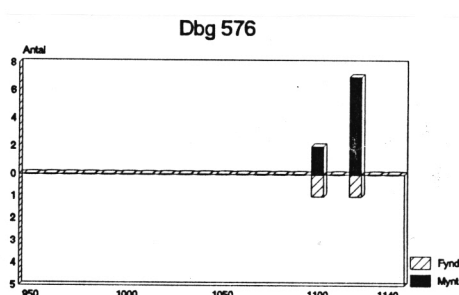
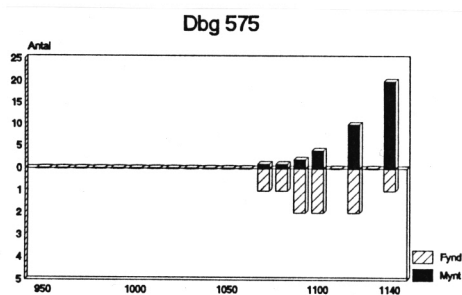

Dbg 574/574a och 1553 har i varje fall sina bildmässiga motsvarigheter i Dbg 2017, 2018 och 2019. Dessa mynt har dock en mindre diameter och lägre vikt.

Det verkar föga troligt att alla typer som det står Konrad på skulle ha präglats under hans tid, för dessa mynt förekommer i inte mindre än 93 exemplar, samtidigt som Konrads efterföljare inte har lämnat några säkra spår efter sig vad gäller myntningen, och importen och skattnedläggningarna ligger hela tiden på en relativt låg nivå. (Vid mitten av 1080 talet finns det visserligen en ansamling fynd, men i dessa återfinns bara ett mynt med namnet Konrad på.) Det troliga är att Konrads efterträdare har fortsatt att prägla typer med Konrads namn och/eller att deras typer inte har kunnat identifieras.

Relativ kronologi

Dbg 575 har t.p.q. 1076 (Burs socken, Go) men det säger oss tyvärr ingenting om kronologin för det är Dbg 575 som är daterande mynt (endast fem mynt ingår i fyndet). Följande t.p.q. är 1083.

Dbg 576 och 574 har båda t.p.q. 1002. Jag tror att Dbg 576, som förekommer i nio exemplar är yngre än Dbg 574 som förekommer i 30 exemplar, just därför att det låga antalet Dbg 576 talar för att t.p.q. borde ligga längre tillbaka i tiden då sannolikheten att myntet hamnar i jorden tidigt är mindre ju färre exemplar man har, i synnerhet som fynden är så få.

Dbg 576 kan ha bytts ut mot Dbg 574 i slutet av Konrads biskopsperiod eller i början av Burghards

biskopsperiod. Eller så upphörde verkligen präglingen av Dbg 576 när biskop Konrad dog och en helt ny typ började präglas under näste biskop men fortfarande med Konrads namn på. När det med ledning av materialet inte närmare går att säga hur det förhåller sig, så låter jag det årtal som skiljer biskoparna också skilja Dbg 576 och 574. Dbg 574 hamnar således under biskop Burghard.
Relativ kronologi: Dbg 575, 576.

Absolut kronologi

Här får man försöka hitta ett rimligt förhållande mellan antalet mynt per typ och antal präglingsår för att överhuvudtaget kunna ange några tidsgränser. Men förutsättningen för en sådan beräkning är att importen var konstant, vilket den troligtvis inte var, och att man vet säkert vilka typer som präglades och att de inte fortsatte att präglas under näste myntherre, vilket man inte heller vet.

Jag antar att Dbg 575 och 576 har präglats under biskop Konrad. Dbg 575 finns i 38 exemplar och Dbg 576 i 9 exemplar och Konrad var biskop i 23 år vilket gör ungefär 2 mynt per år om man slår ihop antalet mynt av de båda typerna. Dbg 575 har då präglats mellan ca 1076 och 1095 och Dbg 576 har präglats mellan ca 1095 och 1099.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingsstid	Antal ex.
11:a/b	575/575a	1083	1143	1076-1095	38
12:a/b	576/576a	1102	1120	1095-1099	9

3.2.4 Burghard, greve av Lechsgemund, biskop 1099-1112

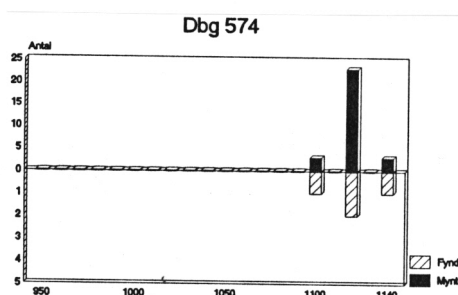
Varken Dannenberg eller Albrecht tar upp några typer under biskop Burghard. Jag tror att biskop Burghard har präglat Dbg 574 för den passar bra in här tidsmässigt och några andra typer som skulle kunna vara präglade under denna biskop verkar inte finnas.

Dbg 574 har en förvildad omskrift som sannolikt står för Deventer. Beträffande Dbg 574a som det bara finns ett ex. av, är jag osäker om omskriften (DIN(T?)VRAV enl. Dbg 1876, s. 742) verkligen bör tolkas som Deventer. Jag vill liksom Albrecht föra den till Leeuwarden p g a omskriften, som skulle kunna vara en omskrivning av LINTANVVRDE som är en förekommande stavning av Leeuwarden (Dbg 1876, s. 903).

Relativ kronologi

T.p.q. är 1102 (Stora Vasstäde, Go) vilket kan tyckas tidigt om typen börjar präglas 1099 med tanke på den blygsamma importen under den här tiden. Detta kan tyda på att typen är präglad före 1099 under biskop Konrad men jag tror att t.p.q. är något för tidigt i detta fall. Fyndet innehåller dessutom relativt få mynt vilket kan ha medfört en något osäker datering.

Relativ kronologi: Dbg 574.

Absolut kronologi

Den absoluta kronologin sträcker sig över hela Burghards biskopsperiod men det kan inte uteslutas att präglingsperioden varit antingen längre eller kortare. Typen kan ha präglats redan under biskop Bernold och fortsatt att präglas under följande biskop.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingstid	Antal ex.
13	574	1102	1143	1099-1112	29

3.2.5 Godbald, biskop 1112-1127

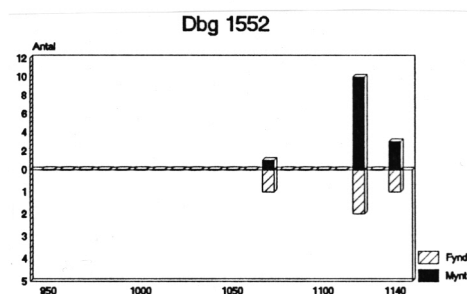
Inte heller denne myntherre har av Dannenberg eller Albrecht tillförts någon mynttyp. Dbg 1552 verkar dock höra hit p.g.a. sitt sena t.p.q., trots att inskriften troligtvis är CONRADUS. Dannenberg har lyckats tyda COI...VS på

Dbg 1552 och .CON..DVS på Dbg 1552a (förutom Daventria på fransidan), men på hans avbildningar av mynten syns texten endast delvis, och går man efter teckningarna så borde bättre präglade och mindre slitna mynt eventuellt kunna ändra tolkningen av texten, t.ex. till GODBALDUS i stället för CONRADUS.

Relativ kronologi

Dbg 1552 har ett sent t.p.q. 1120, Johannishus, Bl, förutom 1076, Burs socken, som bara består av 5 mynt och Dbg 1552 står för dateringen. (Inskriften CONRADUS gör ju att typen dateras efter Konrads första biskopsår.) I och med den sena dateringen skulle denna typ mycket väl kunna vara präglad under biskop Godbald.

Relativ kronologi: Dbg 1552.

Absolut kronologi

Med materialets hjälp går det tyvärr inte att säga närmare när detta mynt började präglas, om det var i samband med att Godbald tillträdde som biskop, eller om det var senare eller tidigare, man kan bara ta fasta på de tydliga gränser i tid som finns, nämligen Godbalds biskopsperiod.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingstid	Antal ex.
14:a/b	1552/1552a	1120	1143	1112-1127	14

3.2.6 Andreas, greve av Cuyk, biskop 1127-1138

Dannenberg tar upp Dbg 576 under denne myntherre, men säger samtidigt att han tycker att myntet verkar äldre och att inskriften kanske ska läsas som Konrad inte som Andreas och att myntet tidsmässigt skulle passa in bättre under Konrad (Dbg 1876, s. 224). Det är alltså med stor tveksamhet som Dannenberg placerar myntet under biskop Andreas.

Dbg 576 är ju som Dannenberg mycket riktigt antyder, äldre och bör ha präglats under Konrads biskopsperiod eller möjligen Burghards (tidigaste t.p.q. är 1102), och hör alltså inte hemma under biskop Andreas.

3.3 ÖVRIG MYNTNING

Förutom den kungliga/kejsarliga- och biskopliga myntningen förekommer i Deventer, eller troligare, i området i närheten av Deventer också en grevlig myntning. Grevinnan Adela präglade mynt på 990-talet samtidigt som Otto III.

3.3.1 Adela, grevinna 990-1016

Under grevinnan Adela präglas enligt Albrecht Dbg 1237 och enligt Dannenberg präglas Dbg 1237 och 1556. (Albrecht 1959, s. 119-120, Dbg 1876, s. 615-6.)

Grevinnan Adela var dotter till greve Wigman av Gent och mor till biskop Meinwerk av Paderborn. Enligt Albrecht bodde hon de första två decennierna på 1000-talet i Eltenområdet vid Niederrhein.

Albrecht menar att grevinnan Adelas nära kontakter med Deventer betonas av den från de anglosaxiska Ethelredmynten kopierade handen, som återfinns på Adelas typ Dbg 1237 och på flera andra typer från Deventer: Dbg 563, 1552, 1556, 1961, 1964 (Albrecht 1959, s. 108).

Om Adela någonsin utövat någon makt i Deventer och om hennes mynt är präglade i själva Deventer vill Dannenberg låta vara osagt (Dbg 1876, s. 616).

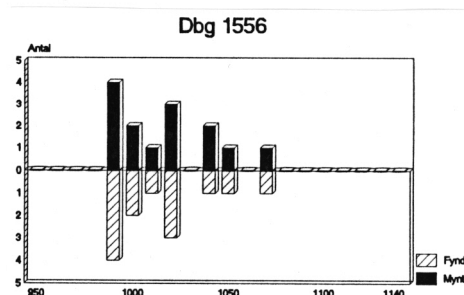
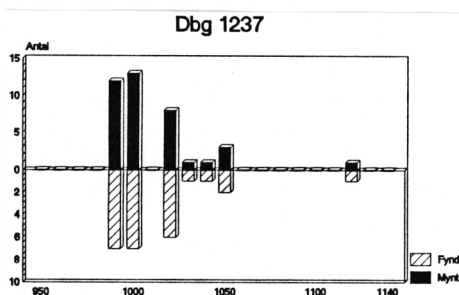
Det torde inte råda någon tvekan om att Dbg 1237 hör till Deventer eller Deventerområdet och är präglad av grevinnan Adela. På åtsidan står det nämligen DEVENTER och OTTO eller OTTO REX och på fränsidan står det ADALA COMETISSA (Dbg 1876, s. 616) även om orden ofta är förvrängda, förkortade och sammanfogade med varandra.

Dbg 1556 anser Dannenberg också präglades av grevinnan Adela, medan Albrecht menar att den antagligen kan härledas till Otto III och att det är den tidigaste handdenaren från Deventer (Albrecht 1959, s. 108, 120). Dannenberg uppfattar inskriften som Daventria, både på åtsidan och på fränsidan (Dbg 1876, s. 616).

Anledningen till att jag tillför grevinnan Adela Dbg 1556 är att typen ser ut som en degenerering av Dbg 1237, ett antagande som stärks av t.p.q. 995. Hos Otto III finns till synes inget utrymme för en ny typ under den tid då Dbg 560/1550 präglas. Typen bör tillskrivas Adela och dessutom p.g.a. sitt utseende och t.p.q., uppfattas som en senare fas av Dbg 1237.

Relativ kronologi

Dbg 1237 har t.p.q. 991 och bör därför komma först i ordningen. Därefter kommer Dbg 1556 som har t.p.q. 995.

Relativ kronologi: Dbg 1237, 1556.

Absolut kronologi

Adela blir grevinna år 990 och t.p.q. för Dbg 1237 är 991. Det verkar alltså som om Adela satt igång en myntutgivning redan 990. Utgivningen av Dbg 1237 bör ha upphört omkring 994, eftersom nästa fas med Dbg 1556 har t.p.q. 995 och man kan förmoda att det har dröjt åtminstone ett år eller mer från det att typen börjar präglas till det att den första skatten innehållande typen läggs ner. Vidare kan man förmoda att präglingen av Dbg 1556 inte höll i sig så särskilt länge om man ser till antalet mynt. Det rör sig bara om drygt en fjärdedel av antalet i den tidigare fasen, Dbg 1237. Uppskattningsvis har Dbg 1556 präglats under ett par års tid.

Nr	Dbg-nr	Tidigaste t.p.q.	Yngsta t.p.q.	Präglingstid	Antal ex.
15:1	1237	991	1120	990-994	39
15:2	1556	995	1070	994-996	14

3.4 TYPER SOM TIDIGARE HAR FÖRTS TILL DEVENTER

En del typer som saknar läslig inskrift eller har inskrifter som inte anger vem myntherren är eller vilken präglingsorten är, har ibland p.g.a. sin stil och sitt utseende bedömts som möjligen präglade i Deventer eller dess närhet eller i Friesland eller Utrechtområdet. Hit hör bl.a. Dbg 1280, 1831, 1946, 1950, 1961 och 1964.

3.4.1 Dbg 552

Typen hänförs av Dannenberg till Utrecht (Dbg 1876, s. 216). Berghaus menar att skattfyndet i Vreden, som innehåller flera ex. av denna annars sällsynta typ, gör att det ligger nära till hands att anta att Deventer är myntort (Berghaus 1952, s. 176). Vreden ligger närmare Deventer än Utrecht.

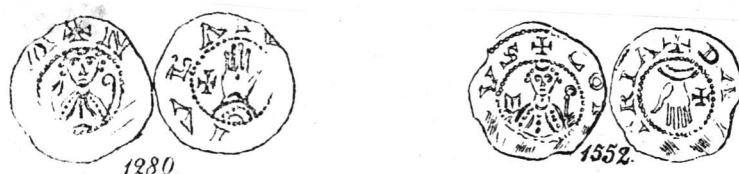

Berghaus beskriver typen enligt följande: på åtsidan är inskriften PICONRADVS och motivet är en bröstbild av en biskop med en krumstav och en bok. Frånsidans inskrift lyder: +HERNH TVES vilket kan vara ett korrumperat HEINRICVS REX och motivet är ett kors med kulor i var vinkel. På Dannenbergs avbildning av typen håller biskopen i en korsstav i stället för en krumstav (Dbg 1876, plansch 23).

Myntortens namn nämns inte på typen som för övrigt har vissa likheter med Dbg 576. Präglingsorten skulle mycket väl vara Deventer. Varför Dannenberg hänförde typen till Utrecht vet jag inte.

3.4.2 Dbg 1280

Dbg 1280 är bildmässigt nästan identisk med Dbg 1552 och det är anledningen till att jag tar upp typen här. Albrecht härleder den till Utrechtområdet och Dannenberg till Utrecht eftersom typen enligt honom utvecklades

där i slutet av 1000-talet, men han reserverar sig med att omskriften ännu inte kunnat tydas (Dbg 1876, s. 482). +N.....A är allt som är kvar av åtsidans omskrift. På frånsidan kan man uttyda +V....IVLA. Just frånsidans omskrift tycks dock inte ha något med Deventer att göra.

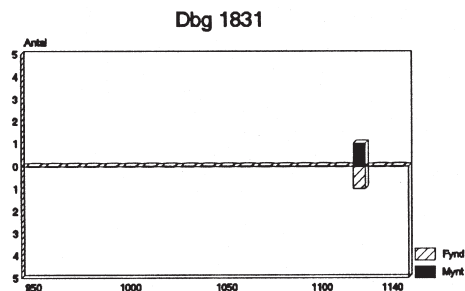
3.4.3 Dbg 1831

Dannenberg placerar Dbg 1831 under Heinrich IV (kung 1056-1084, kejsare 1084-1106) men jag tycker att den än så länge hör hemma under obestämda mynt. Ett enda exemplar av denna typ är funnet i Sverige (Runsberga, Öl, t.p.q. 1121). Typen finns också i ett fynd på Bornholm (Store Frigaard, t.p.q. 1106).

Likheten mellan Dbg 1831 och Dbg 574/574a och 1553 tyder enligt Dannenberg på att kung Heinrich är myntherre och att Deventer är präglingsorten. Åtsidan består av en kungabild med texten HE....VR (HENRICVR?)

och på frånsidan står detTR som enligt Dannenberg skulle vara spår av Deventer. (Dbg 1876, s. 742.)

Visst påminner kungabilden på Dbg 1831 om motivet på Dbg 574, 574a och 1553 men det är inget bevis för att typen kommer från Deventer. Jag tror inte alls att Dbg 1553 är från Deventer, dessutom finns det flera andra typer med liknande motiv som är präglade i andra myntorter t.ex. Dbg 2017, 2018 och 2019 (Leeuwarden, Staveren och Zütphen enl. Dbg 1876, s. 903). Kungabilden och motivet tyder helt klart på Heinrich IV och omskriften på åtsidan kan mycket väl vara Deventer. Jag skulle ändå vänta med att placera typen under Deventer tills man har hittat fler exemplar, förhoppningsvis med tydligare omskrift på frånsidan för att därigenom kunna fastställa myntorten.

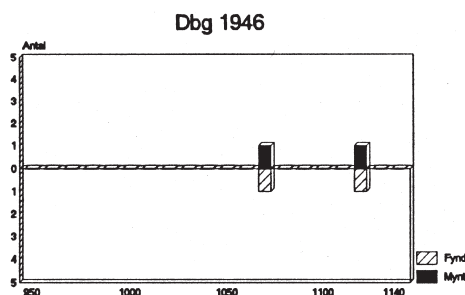
3.4.4 Dbg 1946

Frånsidan på Dbg 1946 är enligt Menadier lik Dbg 575, men Dannenberg som bara uppfattar en viss likhet anser ändå att myntet hör hemma området kring Deventer, vilket också understryks av dess förekomst i Pragfyndet (Dbg 1876, s. 860). Inskriften på åtsidan lyder enligt Dannenberg EI..I. och frånsidan +VI..OTH.

I Sverige är typen bara funnen i två exemplar, ett i Österby, Go t.p.q. 1079 och ett i Runsberga, Öl t.p.q. 1121.

Visst finns det en viss likhet motivmässigt mellan Dbg 1946 och Dbg 575, men den fragmentariska inskriften på den förra tyder inte på att det skulle stå Deventer på den. Tidigaste t.p.q. för Dbg 1946 ligger fyra år före tidigaste t.p.q. för Dbg 575 vilket är märkligt om det är präglad i Deventer, motivet på Dbg 1946 är nämligen degenererat i jämförelse med Dbg 575. Dessutom tyder inte inskriften på att det skulle stå Konrad på typen.

Motivet pekar alltså på att Deventer eventuellt skulle kunna vara präglingsorten men det kan också vara en efterpräglning från en annan myntort, framförallt från någon där biskopen av Utrecht präglade mynt. Exempel på motiv som liknar varandra i olika präglingsorter där biskopen av Utrecht gav ut mynt är Dbg 574, 2017, 2018 och 2019.

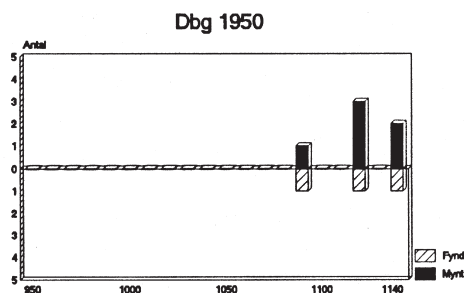
Datering och inskrift tycker jag talar mot Deventer som präglingsort för just den här typen.

3.4.5 Dbg 1950

Dbg 1950 har av en del ansetts höra till Deventer eller åtminstone till Deventerområdet. På det exemplar av typen som Dannenberg tittade på, var motivet en bröstbild av en skäggig man men omskriften var utnött. Frånsidans inskrift löd: +D...NI, motivet bestod av ett kors med fyra kulor. Dannenberg tar upp myntet under obestämda mynt och nämner ingenting om dess eventuella ursprung.

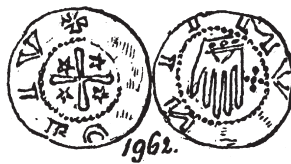
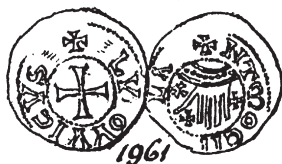
Det finns sex exemplar av den här typen i Sverige och t.p.q. är 1090, Smiss, Go. Det gör att den hamnar under biskop Konrad eller möjligen under biskop Wilhelm eftersom den förekommer i så få exemplar. Motivet, det

skäggiga manshuvudet ser däremot varken ut att föreställa en biskop eller en kung eller kejsare. Kanske är det fråga om en grevlig myntning i närheten av Deventer eller någon annanstans.

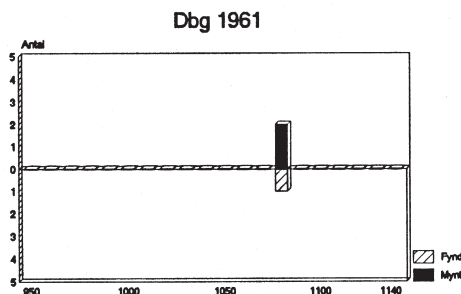
3.4.6 Dbg 1961

Utan tvivel från Nederländerna och då kanske från Deventer är Dbg 1961 enligt Dannenberg (Dbg 1876, s. 862). Åtsidan består av ett kors och omskriften +LV.OVVICVS, som troligtvis står för kejsar Ludwig den Fromme (814-840) vars namn förekommer på olika typer flera hundra år efter hans död. Frånsidan består av en hand omgiven av tre kors och omskriften +NTMOCII..LA.

Det finns två exemplar av den här typen i Findarvefyndet, Go t.p.q. 1089, och ett mynt som man inte kunnat bestämma närmare än att det är en Dbg 1961 eller 1962, t.p.q. 1085, Stora Haglunda, Öl. Det finns också två exemplar i Maidlafyndet i Estland, t.p.q. 1066.

Myntet påminner lite om grevinnan Adelas Dbg 1237 men handen och korset är båda vanliga motiv och denna typ uppträder nästan 100 år efter präglingen av Adelas mynt (ca 75 år efter om man räknar med Maidlafyndet). (Ändå kan jag inte låta bli att tycka att omskriften +NTMOCII..LA på Dbg 1961 har vissa likheter med omskriften på Dbg 1237 där det står Adela Cometissa.)

Hur svårt det är att placera typer som bara förekommer i få exemplar i tid märks tydligt här när det bara behövs ett nytt fynd för att flytta t.p.q. för typen 20 år bakåt i tiden. Går man efter t.p.q. 1066 så skulle typen kunna vara präglad under biskop Wilhelm. Det finns dock inga andra mynt vid den här tiden som liknar Dbg 1961 vilket i och för sig inte behöver vara ett argument för att den inte skulle höra hit, men omskriften talar inte för att det skulle röra sig om en Deventerpräglings.

3.4.7 Dbg 1964

Dbg 1964 är inte funnet i något exemplar i Sverige såvitt jag vet. Enligt Dannenberg är typen kanske från Deventer och Albrecht hänför den till Deventer p.g.a. stilen (Dbg 1876, s.862, Albrecht 1959, s. 109).

Åtsidan har en hand med ett litet kors och textresterna är +N.IAI... och på frånsidan står det SDRA i vinklarna på ett brett kors och i cirkeln i mitten finns också ett kors. Dannenberg menar att SDRA kan betyda Andreas och stå för biskop Andreas av Utrecht. Och det verkar ju inte omöjligt, för den typ av kors som finns på frånsidan är inte känd från någon tidigare Deventerprägling, men handen på åtsidan påminner starkt om handen på Dbg 1552s frånsida.

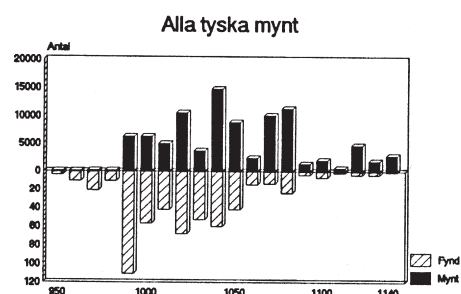
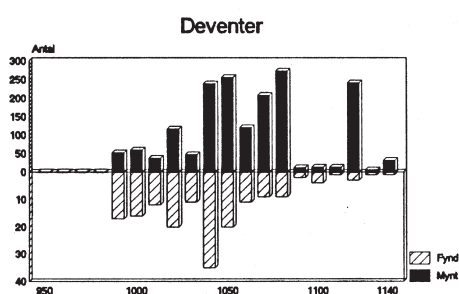
Albrecht nämner tre fynd där typen ingår: Lieto, t.p.q. 1060-65, Ludwiscze, t.p.q. 1060-65 och slutligen Prag, t.p.q. 1130-50 (Albrecht 1959, s. 109). T.p.q. visar tydligt att det inte kan röra sig om enprägling av Andreas som var biskop 1127-1138. T.p.q. tyder på enprägling under Biskop Wilhelm vilket knappast passar ihop med omskriftens SDRA och dessutom gör att myntet hamnar mitt ipräglingen av Dbg 570-73 och 1884. Fast myntet kan ju vara tidigare än så. SDRA skulle möjligen kunna stå för Konradus t ex. Men jag tror inte att myntet är från Deventer. Hade t.p.q. stämt bättre överens med Andreas biskopsperiod så hade jag antagit att myntet präglats under honom.

3.5 KONTAKTER

För att kunna säga något om kontakterna mellanpräglingssområde och importområde krävs det att man har fasta hållpunkter i tid så att man kan jämföra förstapräglingssår och första t.p.q. (som inte bestäms av den aktuella typen) med varandra.

Många av de absoluta dateringar jag har fått fram bygger på resonemang som har gett resultat som kanske är så nära sanningen man kan komma just nu, men som inte nödvändigtvis alltid är helt exakta.

För att kunna avgöra om mynten kommer in snabbt eller inte till Sverige från Deventer måste man ha absoluta årtal att utgå ifrån och det är därför lämpligt att använda historiskt belagda tidpunkter såsom första regeringsår för kungen/kejsaren eller när biskopen tillträder sitt ämbete.

983-1002

Dbg 1158 börjar präglas någon gång efter 983 då Otto blir kung, och upphör att präglas omkring 990. Typen förekommer i 58 ex. såpräglingen bör inte ha varit för kortvarig. Ändå är första t.p.q. för typen 991, vilket tyder på obefintliga kontakter under 980-talet.

Präglingssperioderna för Dbg 560/1550 och 561 är inte så säkra att man kan använda sig av dem för att uttala sig om hur snabba kontakterna var, men helt klart är att på 990-talet finns det relativt gott om fynd som innehåller både Dbg 1158, 560/1550, 561 och 1237 och 1556.

Nu vet man ju inte var Dbg 1237 egentligen är präglad mer än att det troligen är i området kring Deventer, men kontakterna med detta område, direkta eller indirekta, tycks ha varit mycket goda om man går efter t.p.q., för Dbg 1237 förekommer i två fynd med t.p.q. 991 och Adela blir grevinna 990.

1002-1024

Dbg 562 är den första typ som präglas av Heinrich II i Deventer. Heinrich blir kung 1002 och första t.p.q. för Dbg 562 är 1009. 1005-1016 är som sagt en mycket fyndfattig period och kontakterna har uppenbarligen inte varit så bra.

Heinrich II blir kejsare 1014 och tidigaste t.p.q. för Dbg 563 som för övrigt bär inskriften *imperator* (=kejsare), är 1017. Detta fynd innehåller inte så många mynt, bara 199 stycken varav 77 är tyska, vilket gör att dateringen blir något osäker. Men nästa t.p.q. är 1018 och kontakterna måste i alla fall anses mycket goda.

Dbg 563 präglas under en tioårsperiod och ändå får vi in hela 506 ex. av typen. Det är extremt många mynt. Ökningen av antalet från typen innan, Dbg 562 som präglas i 12 år och förekommer i 31 ex. är enorm. Som förklaringar till förändringen kan t.ex. nämnas ett ökat kontaktutbyte och en mer omfattande myntning. I det här fallet där ökningen av importen är så kraftig torde en samverkan av dessa faktorer vara aktuell.

Man kan ha fått ett starkare grepp om myntningen i regionen som gör att efterfrågan och därmed myntningen ökar. Ett större antal mynt av den speciella typen kommer i cirkulation vilket ökar chanserna att just den typen hamnar i jorden i Sverige. Dessa chanser ökar ytterligare om kontakterna med Deventer eller områden där det finns gott om Deventermynt intensifieras.

1024-1046

Konrad II börjar regera 1024 och den första typ som präglas under honom är Heinrich II:s typ Dbg 564 som har t.p.q. 1026. Denna typ präglades antagligen bara en mycket kort tid innan Konrad blev kung och kontakterna verkar fortfarande vara mycket goda. Även denna typ förekommer i många ex., 299 stycken.

Följande typ, Dbg 566 har t.p.q. 1036 men här finns inget säkert årtal för präglingens början att jämföra med. Den absoluta kronologin är bestämd efter t.p.q. Men även om årtalet för präglingens början inte är helt korrekt så kan det inte ha rört sig om så många år bakåt i tiden, så kontakterna måste ändå ha varit goda.

Det stora antalet mynt som importerades talar också för att kontakterna var bra. Dbg 566 förekommer i 327 ex och fynden med den här typen är många.

1046-1076

Biskop Bernold får mynträtten i Deventer 1046 och det finns en mängd tidiga t.p.q. för både Dbg 568 och 570-73/1884. De allra tidigaste för Dbg 570-73/1884 tror jag dock är lite för tidiga (se kap 3.2.1). Men de tidigaste rimliga t.p.q. ligger alldeles i början av 1050-talet vilket talar för fortsatt goda kontakter om än inte lika goda som tidigare; antalet mynt minskar.

Årtalet för biskop Wilhelms tillträde till sitt ämbete kan man tyvärr inte använda sig av här, då ingen ny typ börjar präglas, utan Wilhelm fortsätter att prägla sin föregångares typer Dbg 570-73/1884.

I kronologin har jag delat in Dbg 570-73/1884 i en tidig och en sen fas. Den tidigare fasen innehåller fler mynt än den senare fasen. Detta skulle kunna tyda på en minskad import och sannolikt försämrade kontakter.

1076-1099

Dbg 575 är den första typen som präglas under Konrad, biskop 1076-1099. T.p.q. är 1083 och t.p.q. efter det är 1090. Typen består av 38 ex. och präglingsperioden är uppskattad till ca 16 år. Kontakterna verkar avta.

1099-1112

Jag har placerat Dbg 574 under biskop Burghard, men nu är fynden så få att det är svårt att med säkerhet säga när präglingen började. Om typen började präglas 1099 så är det bara tre år mellan präglingens början och första t.p.q. och det tyder ju på väldigt bra kontakter. Men t.p.q. 1102 är också det enda t.p.q. som ligger inom den förmodade präglingsperioden på 13 år. Nästa t.p.q. är 1120. Typen består av 29 ex. men de är fördelade på endast fyra fynd. Bara det att fynden är så få talar för en minskad import och minskade kontakter.

1112-1127

Dbg 1552 består bara av 14 ex. och den förmodade präglingstiden är 1112 till 1127. T.p.q. är 1120. Kontakterna verkar mycket dåliga.

Fynden är få och efter 1127 är myntningen i Deventer inte längre märkbar i svenska fynd. Det kan dock finnas typer som är präglade i Deventer men som inte kunnat härledas hit.

4. KÄLLKRITIK

Att mitt material har varit så pass omfattande är naturligtvis en stor fördel vid tolkningen. Inte förrän mot slutet av 1000-talet när mynten minskar markant i antal, blir tolkningen av kronologin problematisk.

Nackdelen med ett stort material är att det är svårt att överblicka och att eventuella fel vid t.ex. materialinsamlingen

är svåra att upptäcka då de försvinner i mängden.

Med ett så stort material går det heller inte att kontrollera alla uppgifter. I mitt fall har jag i de allra flesta fall utgått från och använt mig av typbestämningar som är gjorda av andra, dels för att det skulle ta alltför lång tid att hitta, gå igenom och bestämma alla mynten och dels därför att alla skatter inte är bevarade till eftervärlden annat än genom fyndbeskrivningar. Detta medför att jag inte kan ansvara för att alla bestämningar som gjorts är korrekta eftersom jag inte har haft möjlighet att kontrollera dem med det verkliga materialet.

Felbestämningar kan naturligtvis försvåra eller omöjliggöra en korrekt tolkning av materialet men i det här fallet tror jag inte att det har påverkat resultatet nämnvärt. Det omfattande materialet talar för att sådana fel antingen upptäcks genom att det mynt som är felbestämt utmärker sig genom att inte följa det allmänna mönstret eller också upptäcks de inte för att de passar in i mönstret men då påverkar de heller inte tolkningen.

Den största felkällan vid bestämningen av kronologin är som jag uppfattar det t.p.q. Det är lätt att tro att t.p.q. är ett absolut årtal och glömma att det faktiskt bara är fråga om ett ungefärligt värde.

I fynden finns ofta många obestämda mynt som om de kunde bestämmas skulle ge nya t.p.q. Det är uppenbart att de flesta t.p.q. egentligen är lite för tidiga men självklart måste man ange det absolut tidigaste år ett fynd kan vara nerlagt.

Ett för tidigt t.p.q. får naturligtvis konsekvenser för tolkningen och jag har därför försökt att resonera bort de t.p.q. som jag har uppfattat som orimligt tidiga.

5. RESULTAT OCH SAMMANFATTNING

Syftet med denna uppsats var:

- 1) att sammanställa en katalog över mynt präglade i Deventer under sen vikingatid, funna inom nuvarande Sveriges gränser, för att därigenom försöka få fram en relativ och om möjligt också en absolut kronologi för de olika typerna.
- 2) att se om man med hjälp av materialsammanställningen kan ta reda på hur kontakterna mellan präglingsorten Deventer och Sverige utvecklades.

Jag har sammanställt katalogen och därigenom kunnat få fram både en relativ och en absolut kronologi över de olika typerna. Dessutom har jag med hjälp av materialsammanställningen tagit reda på hur kontakterna mellan Deventer och Sverige troligtvis utvecklades.

Samtliga frågeställningar har helt eller delvis kunnat besvaras;

* Är det möjligt att få fram en relativ kronologi för de olika mynttyperna och hur ser den i så fall ut?

Svar: Det har gått att få fram en relativ kronologi fr.o.m. den första kända myntningen under kung Otto i början av 980-talet t.o.m. slutet av 1120-talet. Kronologin åskådliggörs i bildkatalogen.

* Är det möjligt att få fram en absolut kronologi för de olika mynttyperna och hur ser den i så fall ut?

Svar: Det har varit möjligt att fastställa en absolut kronologi för de olika typerna, även om den mot slutet av 1000-talet och därefter blir mer osäker p.g.a. den minskande importen och det allt magrare materialet. Kronologin åskådliggörs i bildkatalogen.

* Hur utvecklades kontakterna mellan Deventer och Sverige?

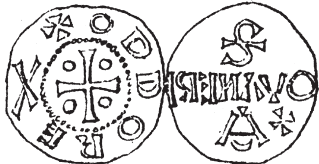
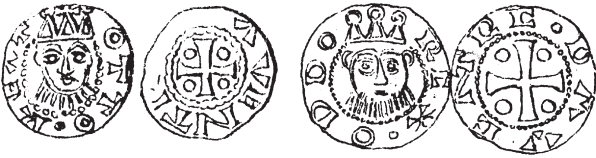
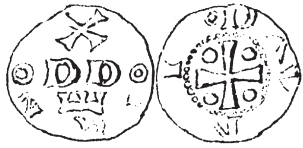
Svar: Vid myntningens början på 980-talet verkar kontakterna ha varit obefintliga, men på 990-talet är det tydligt att de har kommit igång på allvar. Från 1000 till 1015 blir kontakterna sämre för att därefter vara verkligt intensiva till ungefär mitten av 1040-talet. Från 1046 till 1076 är kontakterna fortfarande relativt goda åtminstone i början av perioden även om de inte är lika bra som tidigare, mot slutet kan man dock ana att de försämras ytterligare. Efter 1076 försämras kontakterna mer och mer för att till sist upphöra. Präglingen i Deventer efter 1127 kan, åtminstone för närvarande, inte spåras i svenska fynd.

REFERENSER

- Albrecht 1959: G. Albrecht. Das Münzwesen im niederlothringischen und friesischen Raum vom 10. bis zum beginnenden 12. Jahrhundert. Hamburg 1959.
- Berghaus 1952: P. Berghaus. Neue westfälische Münzschatzfunde. I Westfalen, Münster 1952, s. 175-184.
- CNS: Corpus nummorum saeculorum IX-XI qui in suecia reperti sunt. Catalogue of coins from the Viking Age found in Sweden. Lund 1975-.
- Dbg 1876: H. Dannenberg. Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit, 1-4. Berlin 1876-1905.
- Hatz 1974: G. Hatz. Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit. Lund 1974.
- Hård/Jonsson 1986: B. Hårdh och K. Jonsson. Fyndet i chifonjen. Lunds universitet. Utställningskatalog 1986.
- Jonsson 1992: K. Jonsson. The routes for the importation of German and English coins to the Northern Lands in the Viking Age. Under utgivning 1992.
- Kluge 1991: B. Kluge. Die Salier. Deutsche Münzgeschichte von der späten Karolingerzeit bis zum Ende der Salier. Sigmaringen, Tyskland 1991.
- Malmer 1968: B. Malmer. Mynt och människor. Uddevalla 1968.
- NNÅ: Nordisk Numismatisk Årsskrift. Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, Stockholm 1936-.

KUNGLIG/KEJSERLIG MYNTNING

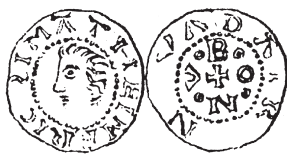
Otto III, kung 983-996, kejsare 996-1002

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	1	1158	58	983-990	991-1090
	2:a-b	560/1550	74	990-999	991-1120
	3	561	23	998-1002	999-1084

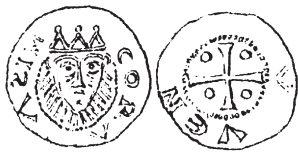
Heinrich II, kung 1002-1014, kejsare 1014-1024

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	4	562	31	1002-1014	1009-1120
	5	563	506	1014-1024	1017-1143

Konrad II, kung 1024-1027, kejsare 1027-1039

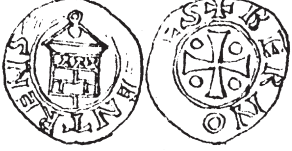
	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	6	564	299	1024-1034	1026-1143

Konrad II, kung 1024-1027, kejsare 1027-1039 och Heinrich III, kung 1039-1046

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	7	566	327	1034-1046	1036-1121

BISKOPLIG MYNTNING

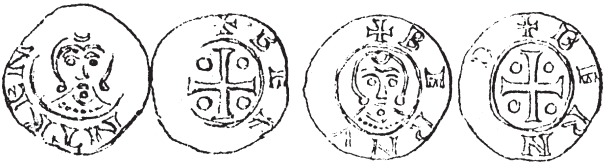
Biskop Bernold 1027-1054

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	8	569	2	1046	1060
	9:a-b	568/1551	62	1046-1050	1050-1120

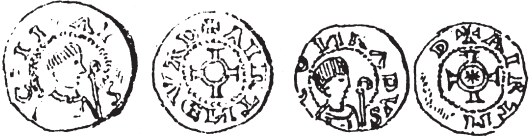
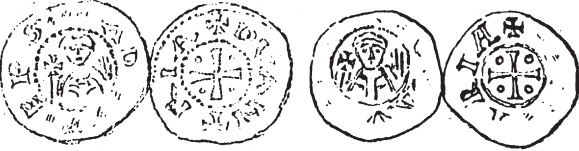
Biskop Bernold 1027-1054 och biskop Wilhelm 1054-1076

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	10:1a-c	571/572/1884	57	1050-1060	1047-1121
					

Biskop Wilhelm 1054-1076

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	10:2a-b	570/572	20	1060-1076	1060-1120

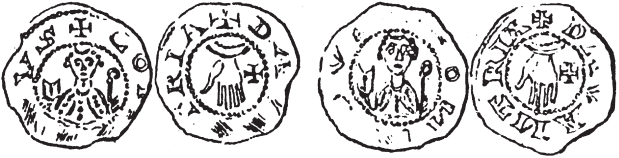
Biskop Konrad 1076-1099

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	11:a-b	575/575a	38	1076-1095	1083-1143
	12:a-b	576/576a	9	1095-1099	1102-1120

Biskop Burghard 1099-1112

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	13	574	29	1099-1112	1102-1143

Biskop Godbald 1112-1127

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	14:a-b	1552/1552a	14	1112-1127	1120-1143

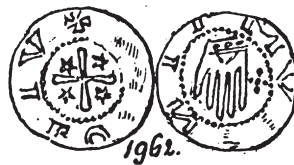
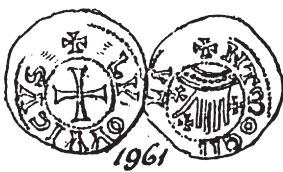
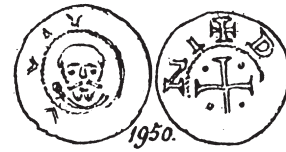
ÖVRIG MYNTNING

Grevinnan Adela 990-1014

	<i>Nr</i>	<i>Dbg</i>	<i>Antal</i>	<i>Präglingstid</i>	<i>T.p.q.</i>
	15:1	1237	39	990-994	991-1120
	15:2	1556	14	994-996	995-1070

ÖVRIGA TYPER SOM NÄMNS I TEXTEN

Nr enligt Dbg

2017

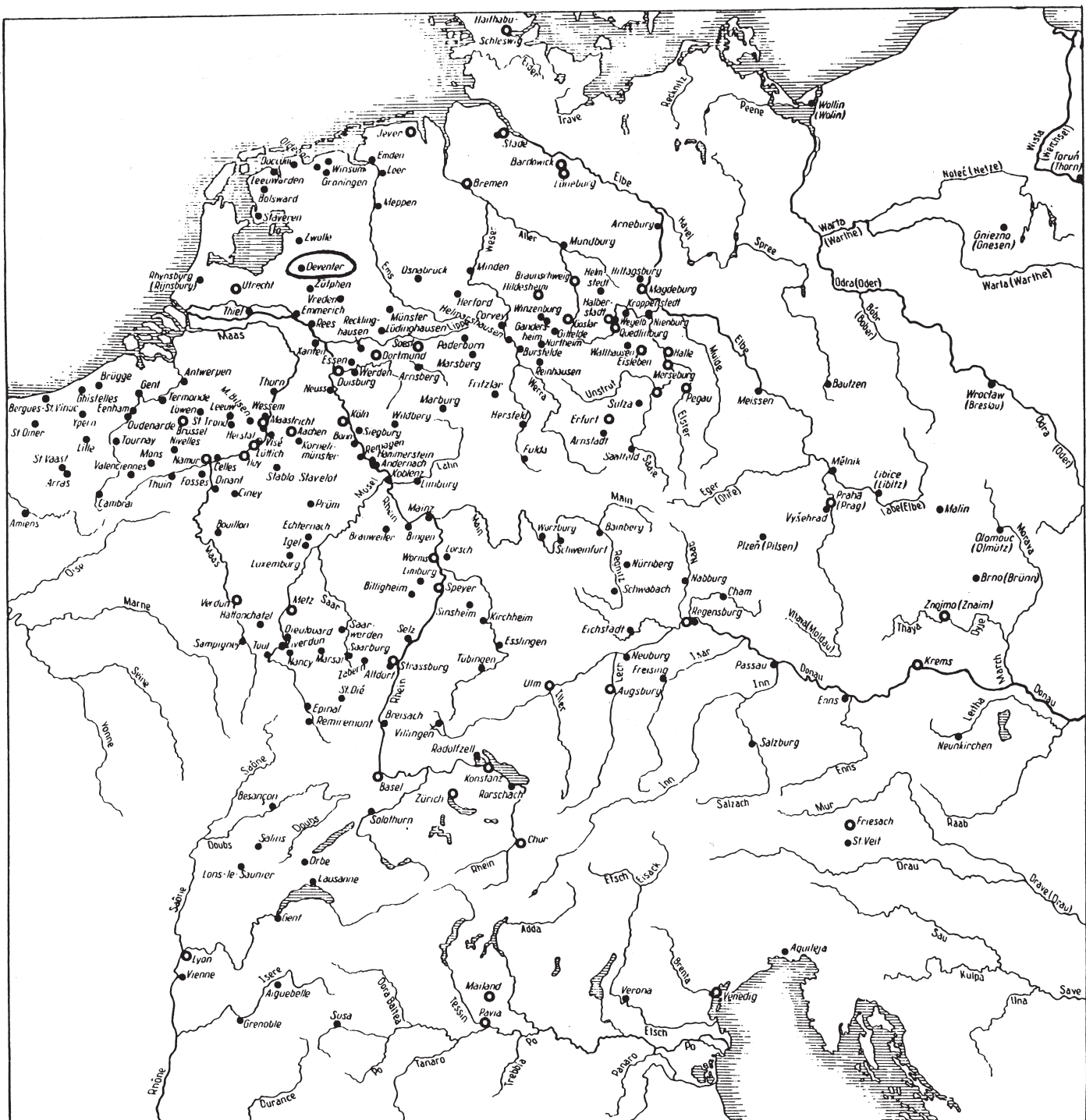

2018

2019

Karta över Tyska rikets myntorter 919-1140 (Kluge 1991, s. 21). Deventer inringad.

Diagram över antalet mynt av varje typ.

